

บทที่ 4

“ฉันไม่มีความรู้”: เลียงจากชีวิตนอกกรรทอง

ในยุคทุนนิยมโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นในช่วงปีพ.ศ. 2520 ทำให้บิดาของพีตองได้ออกไปทำงานนอกต่างประเทศเพราะ “ความเป็นผู้ชาย” (ฉลาดชาย รมิตานนท์ ใน วิระดา สมสวัสดิ์, บรรณาธิการ, 2545: 22) และไม่มีใครสามารถรับรู้ความคิดที่แท้จริงของชายผู้นี้ได้ เมื่อเขาขายทรัพย์สินเกือบทุกอย่างที่มี และทิ้งลูกสาว ลูกชายอย่างละคนไว้ข้างหลังโดยที่ไม่หันกลับไปมอง เขาสร้างช่วงเวลาที่ยากเย็นสำหรับผู้หญิงที่เป็นเมียที่กำลังท้องแก่ และสร้างคำถามให้กับลูกสาวตัวน้อย จนเมื่อความรับผิดชอบของมารดาจากจนจะไม่เพียงพอสำหรับหลายชีวิตในบ้าน ผู้เป็นลูกสาวคนโตเติบโตขึ้นท่ามกลางความรับผิดชอบที่เกินตัว เธอผ่านการทำงานในหลายรูปแบบ จนจบที่การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมเพื่อหวังชีวิตที่ดีขึ้น จนเวลาผ่านไปเกือบสามสิบปี “ความเป็นผู้หญิง” ของอดีตเด็กสาวคนนั้น “พีตอง” ก็ก้าวออกมาเป็นแรงงานนอกบ้านในพื้นที่ต่างบ้านต่างเมือง เหมือนกับการมาถึงจุดนี้นั่นเล่าให้มันฟัง “ไม่ยาก” แต่ทว่าเรื่องราวของพีตองก็ทำให้ฉันรู้ว่า “มันไม่ง่ายเลย”

การก้าวเดินออกมาจากกรรทองของ “ผู้หญิงไม่มีความรู้” เช่นพีตองนั้นเป็นสิ่งที่พีตองต้องใช้กำลังใจและกำลังกายเป็นอย่างสูง แต่พีตองก็ยังคงยึดได้กับ “อิสรภาพ” ที่แลกมาด้วยการพยายามช่วยเหลือตนเองในทุกด้านตั้งแต่ การหาบ้านใหม่ และการปรับตัวปรับใจกับสภาพพึ่งพาตนเองทางด้านเศรษฐกิจที่พีตองยอมรับว่า “ไม่ค่อยรู้สึกเคยชินนัก” และที่สำคัญ การตัดสินใจเข้าสู่โลกการทำงานบริการอย่างเช่น “งานนวดสปา” ก็เป็นสิ่งที่ทำให้พีตองต้องปรับตัวเองอย่างหนัก

4.1 การเอาตัวให้อวดในภาวะของผู้หญิงที่ “ไร้ความรู้”

ฉันมารอพีตองตรงห้างสรรพสินค้าหรูใจกลางเมืองที่อยู่ไม่ไกลจากสถานที่ทำงานของพีตองด้วยความรู้สึกแปลกกับสภาพรอบตัวที่แปรเปลี่ยนไป มันช่างแตกต่างจากย่านสถาบันการศึกษาที่ฉันและพีตองอาศัยอยู่อย่างมาก ด้วยความเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ จึงมีบริษัท ห้างร้านที่ทันสมัย สำนักงานของสายการบินต่างๆ ที่สามารถบินไปได้ทั่วทุกมุมโลกรวมทั้งห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ซึ่งภายในมีสินค้าไฮ้ดั่งจำนวนมากมาย ผู้คนในย่านแห่งนี้ดูร่ำรวย ทันสมัย ซึ่งมองเห็นได้ทั่วไปตามทางเท้า ถนน หรือแม้กระทั่งบนรถเมล์ที่แน่นขนัดไปด้วยผู้คนซึ่งล้นออกมา พีตองลงมาจากรถเมล์อย่างทุลักทุเลก่อนที่จะบ่นออกมาให้ฉันได้ยินถึงสิ่งที่พบเจอมาทั้งวันอย่างเหนื่อยอ่อน

“ช่วงใหม่ๆ ยังไม่ได้ชวนให้แขก เขาสอนนวดให้คนมาใหม่อย่างพี่ กับเด็กๆ มณีปุรสองสามคนมันก็สนุกดีหรอก เราก็ได้เพื่อนด้วย แต่พอมานวดจริงนี่สิ พี่เหนื่อยนะ แขกก็หื่นๆ ทั้งนั้น แอ้มสามีพี่เขาชอบโทรไปหาที่ทำงานพี่บ่อยๆ คุยกับผู้จัดการ พี่ไม่ชอบเลย ไม่รู้ว่าทำไปทำไม”

บทสนทนาท่ามกลางการจราจรติดขัดที่ดำเนินไปเรื่อยๆ ทำให้ฉันรับรู้ถึงความอ่อนล้าของพี่ตองเป็นอย่างมาก ด้วยงานที่เริ่มเวลาเปิดโม่งเช้าจนถึงเวลาพักในช่วงบ่ายโม่ง และเริ่มอีกที่บ่ายสองโม่งจนถึงหนึ่งทุ่มครึ่ง ซึ่งมีวันหยุดได้เพียงหนึ่งวันต่อหนึ่งอาทิตย์ ทำให้พี่ตองรู้สึก “เหนื่อย” เป็นอย่างมากด้วยความที่ต้องใช้แรงในการ “นวด” และต้องยืนตลอดทั้งวัน และหลังจากที่ได้รับการฝึกฝนการนวดจาก “ครูฝึก” แล้ว พี่ตองก็ทำงานมาได้เกือบสองเดือนแล้วแต่ทว่าปัญหาที่พี่ตองต้องเผชิญกลับมีมากมายทั้งในการปรับตัวกับงานและการ “ยุ่มย่าม” ของสามีที่ดูเหมือนยังยอมรับการออกไปทำงานนอกบ้านของภรรยาไม่ได้ในสถานะของภรรยาที่เปลี่ยนไป

4.1.1 “สถานบริการเพื่อสุขภาพ”: ภาพลักษณ์ของความทันสมัย

“พี่ไม่มีความรู้หรือประสบการณ์ทำงานเลย ไปทำงานอื่นนอกเหนืองานสปา ก็ยาก นี่ต้องมาเลี้ยงสามีอีกคน เขาว่า ที่ทำงานไม่จ่ายเงินเดือนให้ ค่าโทรศัพท์ ค่าไฟ พี่ก็จ่าย จริงๆ พี่ไม่อยากทำงานนวดตลอดไปแม้จะรายได้ดีแต่ก็คงทำงานนี้ต่อไปไม่ได้นาน เพราะมันเป็นงานที่ใช้แรงหน้าตา อายุเล็กๆ ที่สำคัญงานนี้ดูไม่ดีเท่าไร”

เสียงของพี่ตองทำให้ฉันนึกถึงสองวันก่อนที่ฉันเข้าไปที่บริษัทที่พี่ตองทำงานอยู่ สถานที่ซึ่งตั้งอยู่ย่านการค้าหรรษาใจกลางเมือง ในย่านนั้นนอกจากจะมีนักธุรกิจ นักลงทุน พนักงานบริษัทเอกชน ฯลฯ แล้ว ยังถือว่าเป็นย่านที่อยู่อาศัยของคน “ชนชั้นสูง” หรือ “พวกคนรวย” “นามสกุลดัง” ซึ่งงานของพี่ตองเป็นหนึ่งในธุรกิจที่บริการความต้องการของ “คนชนชั้นกลางและชนชั้นสูงที่มีฐานะ” เหล่านี้

อาคารของบริษัทที่พี่ตองทำงานเป็นตึกสูงสี่ชั้นประกอบไปด้วยชั้นล่างสุดเป็นห้องออกกำลังกายหรือ “ฟิตเนส” รวมทั้งสามารถเข้าไปใช้ได้ทั้งผู้ชาย ผู้หญิง และลานด้านนอกที่นอกจากจะเป็นที่ต้อนรับส่วนหน้าแล้ว ยังมีร้านอาหารซึ่งขายอาหารประเภทฟาสต์ฟู้ด ของกินเล่น น้ำดื่ม ทั้งหมดนี้เป็นอาหาร “เพื่อสุขภาพ” ที่ถูกคำนวณ “แคลอรี” เรียบร้อยแล้วในเมนู ชั้นสองเป็นฟิตเนสที่แยกชายหญิง ขึ้นไปชั้นสามจะเป็น “ซาลูน” หรือสถานเสริมความงาม

และชั้นที่สี่คือชั้น “สปา” ซึ่งขึ้นไปจะได้กลิ่นน้ำมันหอมระเหยออกมา ตรงหน้าทางเข้าจะเห็นรูปปั้นพระพุทธรูปตั้งอยู่เพื่อความ “สวยงาม” ถ้าเข้าไปข้างในจะพบว่าผนังตกแต่งด้วยสีส้ม น้ำตาลเพื่อให้ความรู้สึกเย็นตา พร้อมทั้งพบกับอ่างน้ำที่ใสดอกไม้ให้ความรู้สึกสบายใจเมื่อมองเห็นดังอยู่ทั่วไป ภายในจะแบ่งออกเป็นสามส่วนคือส่วนที่เป็นห้องอาบน้ำ ห้องอบสมุนไพร

และส่วนข้างในสุดคือห้องนวด พนักงานทำความสะอาดจะทำงานตลอดถ้ามีคนเข้ามาใช้บริการในการเปลี่ยนผ้าขนหนู หยิบร้องเท้าบริการ และทำความสะอาดห้องน้ำ ห้องอาบน้ำทุกครั้งที่ถูกใช้ ห้องพักผ่อนพนักงานแคบๆ มีเพียงห้องเดียวที่เป็นทั้งห้องอาหาร ห้องรอแขกและห้องพบปะพูดคุยกัน

หากเดินขึ้นไปบนหลังคาตึกจะพบห้องเก็บของของพนักงานที่มีลิฟต์เกอร์ให้แต่ละคน ห้องนี้พนักงานจะต้องเข้ามาทุกเช้าเพื่อเปลี่ยนเครื่องแบบและเก็บของ เครื่องแบบกางเกงเสื้อสีน้ำเงินเทาปิดตั้งแต่คอลงมาถึงปลายเท้าเป็นเครื่องแบบที่ต้องใส่ประจำวัน

“งานนวดสปา” เป็นงานที่สนองความต้องการของ “ตลาดบน” หรือ “คนที่มีรายได้สูง” เพราะอัตราค่าบริการมานวดหนึ่งครั้งในแบบห้องธรรมดาคือ “1,800 รูปี” (1 รูปี เท่ากับ 0.7 บาท) ต่อชั่วโมง ส่วนห้องพิเศษมีอยู่เพียงห้องเดียว ข้างในนอกจากเตียงนวดแล้วยังมีห้องอาบน้ำ “จากุซซี่” ภายในตัว ถูกตกแต่งงดงามกว่าห้องธรรมดา ราคาจะตกอยู่ที่ “3,000 รูปี” ต่อชั่วโมง ซึ่งเงินเดือนของพนักงานนวดได้เพียง “7,000 รูปี” ต่อเดือนเท่านั้น

บริษัทแห่งนี้เปิดทำการได้เพียงไม่กี่เดือนก่อนหน้านี้ที่ฟิตองจะเข้าไปทำงาน การบริการนวดนั้นมีทั้งการนวดหน้า นวดตัว นวดฝ่าเท้า นวดบาทลี นวดแบบอายุเวช (Ayurvedic) ของรัฐเคเลรา (Kelara) และนวดไทย ซึ่งเห็นได้ว่าการนวดในหลายๆ แบบนั้นเป็นการนำ “การแพทย์แผนโบราณ” ในหลายๆ ท้องที่เข้าสู่ “กระบวนการเป็นสินค้า” โดยการเน้นการบริการไปที่ความสบายและสุขภาพที่ดีของ “ลูกค้า” ภายใต้การบริการที่ “นุ่มนวลแบบผู้หญิง” ซึ่งธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพกำลังเติบโตขึ้นเป็นอย่างมากในอินเดีย โดยที่การทำธุรกิจส่วนใหญ่เป็น “บริษัท” ของท้องถิ่นเสีย 70% ในตลาดที่เกี่ยวกับสปาและความงามทั้งหมด (Kendra Lee, 2007)

4.1.2 การเรียนรู้การเป็น“พนักงานนวดสปา”

“นวดให้สามีกับนวดสปาไม่เหมือนกันนะ”

ฟิตองพูดขึ้นมาเมื่อฉันถามจบลงแล้ว ก่อนที่จะนั่งไปโดยที่ไม่พูดอะไรต่อ ท่าทางเหนื่อยล้าที่แสดงออกมาทำให้ฉันไม่อยากซักต่อ แต่ทว่าเมื่อกลับไปถึงบ้าน ฟิตองกลับเริ่มต้นดูวิดีโอ “สอนนวด” ที่ได้มาอย่างจริงจังทันทีโดยให้ฉันเป็นแบบนวด

“ต้องมาหัดทำใหม่ๆ นะแขกจะได้ไม่เบื่อ”

ฟิตองดูตั้งใจในการเรียนนวดมาก เวลานวดก็ถามไปว่ารู้สึกอย่างไรตลอดเวลา ซึ่งฉันก็พบว่าการนวดนั้นต้องเปิดเผยเนื้อตัวมาก ทั้งมีการนวดน้ำมันไปตามที่ต่างๆ บนร่างกาย

“การเรียนนวดต้องค่อยเป็นค่อยไป ต้องรู้จักกดหนักเบาด้วย”

ฉันเป็นแบบให้ฟิตองนวดเกือบสามสัปดาห์ บทสนทนาจึงเป็นไปแต่เรื่องการเรียนนวด ซึ่งฟิตองดูจะตั้งใจมาก

“พี่ก็สังเกตเอานะ ถ้ามบ้าง แจกประจำบางคนจะบอกนะว่าชอบแบบไหน ก็จำเอา ว่าใช้มือหนักตรงไหน เบาตรงไหน เขาก็จะบอกไง นี่พี่ก็ดูวิธีดีนิ้วดกทุกวันนะหัดแบบใหม่ๆ ไปเรื่อยๆ นี่มาเป็นแบบให้พี่ก็ด้นจะได้รู้ว่าต้องทำไง ดูวิธีดีมันไม่ได้ลองนะ”

การฝึกฝนการนวดนั้น พี่ตองก็ทำเป็นประจำเกือบทุกวันเพื่อเป็นการพัฒนา “ฝีมือ” ซึ่งนอกจากนั้นการสังเกตการณ์ “ชอบ” หรือ “ไม่ชอบ” ของลูกค้าก็เป็นอีกเทคนิคหนึ่งที่พี่ตองใช้ในการนวด ซึ่งส่วนนี้นั่นเองที่ทำให้พี่ตองมี “ลูกค้าประจำ” มากกว่าพนักงานนวดทุกคน แต่ทว่าเมื่อพี่ตองทำงานไปได้ช่วงหนึ่ง คำสั่งโดยตรงจากผู้บังคับบัญชาทำให้พี่ตองเรียนรู้ว่า แม้จะ “นวดดี” แลไหน แต่รูปร่างหน้าตาก็สำคัญในการทำงานนี้

“ช่วงนี้รองผู้จัดการบอกให้พี่ลดความอ้วนเพราะที่เราทำงานมันเป็นเพื่อสุขภาพ จะอ้วนไม่ได้เลย หน้าพี่ดกกว้างมากเกินไปโดยที่พี่เดินบอกให้ลดความอ้วนไป เป็นที่งานเรานะ พี่ก็ต้องลด”

การลดความอ้วนของพี่ตองจึงเป็นเรื่องที่ทำให้ฉันเห็นถึงบทบาทของ “แนวคิดความทันสมัย” ที่ทำให้ “รูปร่าง” และ “หน้าตา” เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตผู้หญิงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ “การลดความอ้วน” จึงเป็นสิ่งที่ทำให้พี่ตองเรียนรู้ว่า “ร่างกาย” ของเธอเองนั้นกำลังจะถูกควบคุมในวิธีการอีกแบบหนึ่ง ฉันมองว่าการที่พี่ตองเคยผ่านประสบการณ์เช่นการห้ามไม่ให้เสื้อคอกว้างในช่วงวัยเด็ก การที่ต้องตัดผมสั้นตามคำสั่งของสามีชาวจีน หรือว่าการควบคุมโดยให้แต่งกาย “ชุดปัญจาบี” ตามแบบสังคมอินเดีย ทำให้พี่ตองก็เรียนรู้ว่า “ร่างกาย” ของพี่ตองในระบบชายเป็นใหญ่ในพื้นที่ส่วนตัวนั้นถูกควบคุมไม่แตกต่างกับการทำงานในระบบสังคมทุนนิยม ชายเป็นใหญ่ ดังนั้นพี่ตองจึงยอมรับได้ในการควบคุม “น้ำหนัก” ของตนเองตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาโดยที่ไม่ตั้งคำถามใดใด

เรื่องความงาม สุขภาพ น้ำหนัก การแต่งกาย ทรงผม จึงเป็นการควบคุม “ร่างกาย” ของพี่ตองภายใต้สิ่งที่นักคิดอย่าง Foucault (สุชาติ ทวีวิทย์, บรรณาธิการ, 2547: 214-221) เรียกว่า “ร่างกายที่ยอมจำนน” (docile body) ซึ่งหมายถึงการวางกฎเกณฑ์ของร่างกายโดยอาศัยระเบียบวินัยหรือการอบรมซึ่งถือว่าการกระทำที่ประกอบสร้างร่างกายขึ้นจากสถาบันทางสังคมต่างๆ ซึ่งโดยการเชื่อมโยงร่างกายมนุษย์เข้ากับการหล่อหลอมการรับรู้ของตนเอง เช่น การเสริมสร้างความงามของผู้หญิง การเป็นแม่ที่ดี ภรรยาที่ดี เป็นต้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้คือกรอบความคิดเกี่ยวกับร่างกายตนเองที่ “ควร” จะ “เป็น” ซึ่งเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับการรักษาวินัยของอำนาจโดยการชักจูงไปสู่การบันทึกการทำความเข้าใจให้เป็นเรื่องของปัจเจกชนที่ไม่มีมุมมองจากประสบการณ์ส่วนตัวเข้ามามีส่วนร่วม (McNay, 1992: 43) เช่นในกรณีของการเป็นพนักงานให้บริการของบริษัทสปา ซึ่งมีหลักการในการทำงานเพื่อเสริมสร้างความมีชีวิตชีวาให้แก่ผู้เข้ารับบริการ สร้างความผ่อนคลายทั้งร่างกายและจิตใจดังนั้นพนักงานนวดสปาจึงเป็นเหมือนผู้บริการที่ให้ความพึงพอใจของลูกค้า

เป็นที่ตั้ง ซึ่งการทำให้รูปร่างหน้าตาให้เป็นที่ดึงดูดลูกค้าก็เป็นสิ่งที่บริษัทต้องการ การลดความอ้วนให้ร่างกายมีทรวดทรงที่ดี การแต่งหน้าสิ่งเหล่านี้เป็นกฎที่พนักงานต้องปฏิบัติเพื่อความสวยงาม รวมทั้งการสวมใส่ชุดยูนิฟอร์มก็มีส่วนที่ทำให้พนักงานสປาเป็นระเบียบเรียบร้อยในการทำงานเป็นต้น

“งานนวดนี่มันก็ดูไม่ดีหรอก แต่มันก็มีเกรคนะ ที่น้มันต้องหุ้รุมมาก แยกเป็นพวกรักษาหน้านะ พวกหุ้รุมๆ มากี่ต้องต้อนรับแบบดีๆ”

“ความอ้วน” จึงกลายเป็นสิ่งที่ “ปัญหา” สำหรับงานแบบที่พี่ต้องต้องทำ โดยที่สัมพันธ์กับความ “หุ้รุม” และ “มีเกรคนะ” ของสถานที่และตัวพนักงาน ที่มีไว้บริการลูกค้าอย่างแยกไม่ออก การเรียนรู้ที่จะเป็น “พนักงานนวด” จึงไม่ใช่เรื่องการเรียนรู้ “นวด” เพียงเท่านั้น แต่ยังเป็นการเรียนรู้จากการถูก “ควบคุมร่างกาย” แบบที่ผู้หญิงเคยชินจากในครอบครัว มาสู่การควบคุมร่างกายที่มีทุนนิยมปิตาธิปไตยเป็นตัวกำหนดซึ่งมัน “ใช้ได้” กับ “ผู้หญิง” เป็นอย่างดีไม่ใช่เพราะ “ผู้หญิง” เป็น “ผู้หญิง” แต่ “การถูกทำให้เป็นผู้หญิง” นั้นโดยการประกอบสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม ทำให้ “ผู้หญิง” เช่นพี่ต้องเรียนรู้ถึงการถูกควบคุมในสภาวะการณ์เหล่านี้โดยทำให้มัน “เป็นเรื่องปกติ” แต่ทว่าเมื่อแ่มุมของ “ความต่างทางวัฒนธรรม” เข้ามาเป็นส่วนประกอบ มันก็ทำให้ “การประกอบสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม” นี้เผยตัวให้เห็นชัดเจนขึ้น การเรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยนตัวเองให้เป็นไปตามระบอบทุนนิยมปิตาธิปไตยจึงเป็นสิ่งที่พี่ต้องเรียนรู้ได้ไม่ยากเลย

4.1.3 ลูกค้าชาวอินเดีย

พนักงานนวดที่ “อ่อนน้อม” และ “สวยน่ารักน่ามอง” ส่วนมากมักเป็นคนมาจาก “เมืองมณีปุระ” ซึ่งในอินเดียนั้นไม่ถูกถือว่าเป็น “พลเมือง” เท่ากับ “คนอินเดีย” แต่ด้วย “รูปร่างหน้าตาที่ดี” และความ “อ่อนหวาน” ของพนักงานหญิงสาวเหล่านี้จึงกลายเป็นจุดขายของ “บริษัทนวดสปา” ซึ่งพี่ต้องในตอนน้ก็กลายเป็นพนักงานคนหนึ่งที่เป็นคน “คิงแขก” ด้วยความเป็นผู้หญิงต่างชาติ “ผิวขาว” “หน้าตาบุคลิกดี”

“งานนวด” แม้ว่าจะเป็นงานที่เปิดโอกาสให้พี่ต้องได้ออกมาทำงานนอกบ้าน แต่ทว่าด้วยลักษณะของงานที่ต้องทำใน “ห้อง” ที่มีเพียงพนักงานนวดกับลูกค้าเพื่อนั้นความ “ผ่อนคลาย” และ “ความเป็นส่วนตัว” ของผู้มาใช้บริการ การทำงานนวดของ “พนักงานผู้หญิง” จึงต้องเผชิญกับ “การล่วงละเมิดทางเพศ” ของผู้มาใช้บริการผู้ชายในหลายต่อหลายครั้ง

“วันนี้แขกห้้นชะมัดเลย คนนี้ประวัติไม่ดีมากเลย พี่ก็พ้รู้ คิดดูนะว่าเข้าไปตอนนวดก็พูดว่าเลี้ยงเด็กให้เงินทีละหมื่นสองหมื่นค่าเช่าบ้าน ถามพ้ว่าสนใจไหม พี่ก็บอกไปตรงๆ เลยนะว่าพ้ไม่ชอบที่เขาพูด ถ้าเขาจะซื้อพ้ละ เขาไม่มีเงินจ่ายหรอก แต่มันก็ไม่หุ้ยุดพ้คนละ พี่ก็บอกไป

ตรงๆ นะว่าพี่ไม่สนใจ เขาก็ว่าพี่เป็นคนตรงดี พอจะนวดเสร็จแล้วมันหลุดพี่ลงไปในนอนกับมัน พี่ก็บอกไม่แล้วดึงตัวไว้ แล้วพี่ก็ออกไปเลย”

สถานภาพที่ “ด้อย” ทั้งทางเศรษฐกิจและความเป็นเพศหญิงจึงทำให้พี่ต้องต้องเผชิญกับการคุกคามทางเพศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ภาพของพี่ตองในชุดสีน้ำเงินเทาปิดตั้งแต่คอถึงปลายเท้า แม้ว่าจะเป็นชุดที่ออกแบบมาไม่ให้ดู “ช่วยวน” แต่สิ่งที่พี่ตองพบเจอรายวันนั้นก็กลับแสดงให้เห็นถึง “เรื่องทางเพศ” ที่พนักงานนวดต้องเผชิญ ซึ่งนอกจากการกระทำแบบตรงๆ แล้ว “คำพูดจา” ของแขกที่มาใช้บริการ พี่ตองก็นับรวมไปอยู่ภายใต้ “ความไม่ชอบ” ด้วย

“วันนี้นวดแขกทั้งวันเลย มีแขกคนหนึ่ง เป็นแขกประจำมานวด พี่ก็ยุ่งแต่มีเวลานวดให้เขาแค่ครึ่งชั่วโมง เขาก็บอกว่า วันนี้คงมีอะไรอะไร พิเศษนะ พี่ไม่ชอบก็เลยไม่ตอบ นวดเสร็จเลยให้เด็กที่เตรียมผ้าขนหนูดูแลต่อ แล้วจึงหนีไปนวดคนอื่น ทิปก็ไม่ได้ก็ไม่เอาวะ ไม่อยากได้เลยกะคนแบบนี้ อะไรพิเศษของมันนี่อะไร ไม่ชอบเลยนะ ไม่รับอีกแล้วคนนี่ พี่ก็รู้สึกไม่ดี แขกบางคนถามเลยนะว่าพี่ไม่รู้สึกละไรกับไอเลยเธอ เพราะเขาารู้สึกในเวลาที่นวดนะ บางคนน้ำแตก บางคนตั้งเลยนะ แต่พี่ก็บอกไม่ไง ไม่รู้สึกละไร”

ซึ่งการต้องการดึงดูดลูกค้าที่มาใช้บริการทำให้บริษัทออกกฎในระหว่างนวดให้มีความ “อ่อนหวาน” มากยิ่งขึ้น ซึ่งการนวดนี้เป็นภาพของ “ลักษณะงานแบบผู้หญิง” ซึ่งยิ่งทำให้สถานการณ์การคุกคามทางเพศของลูกค้าผู้ชายที่มีต่อพนักงานผู้หญิงรุนแรงขึ้นในทัศนคติของพี่ตอง

“เมื่อเข้าสู่ผู้หญิงนวดที่สปาโดนลูกค้าลวนลาม มันมาถามว่ามีนวดแบบพิเศษไหม เด็กผู้หญิงก็เจิบตลอด พอถึงเวลานวดมันก็จับนมไป เด็กก็เลยฟ้องผู้จัดการ ผู้จัดการบอกลูกค้าว่าคราวหลังไม่ต้องมาละนะ ก็ว่ามันออกกฎให้ย้มนวดตลอดเวลา ต้องนวดแบบโกลมมีลีลาประกอบการนวด มันก็เลยเป็นเรื่องเพราะมันดูช่วยวนมากขึ้นแขกมันจะหื่นไง”

เสียงของพี่ตองบ่งบอกอารมณ์หงุดหงิดใจกับลูกค้า “หื่น” จำนวนมากที่ต้องเผชิญรายวัน ซึ่งพี่ตองก็มีวิธีรับมือที่แตกต่างจาก “พนักงานสาวชาวอินเดีย”

“พี่เจอคนหื่นๆ ที่ไรนะ รองผู้จัดการเห็นหน้าก็หัวเราะ ประมาณว่ารู้ไงว่าแขกคนนี้นิสัยไม่ดี พี่ก็ถามนะว่าทำไมชอบเอาคนแบบนี้มาให้พี่ เขาก็บอกว่าเขารู้ไงว่าพี่เอาตัวรอดได้ พี่จัดการได้อย่างเล็กๆ ที่นวดส่วนใหญ่จะเจิบไป เขาคนแขก(อินเดีย)เหมือนกัน แต่พี่ไม่สนหรอก พุดไปเลย ว่าไม่ชอบ นวดเสร็จก็ไม่ดูแล ไม่รอจ่ายเงิน ไม่เอาทิปด้วย โดนลวนลามทุกวันทั้งคำพูดอะไรก็ไม่เท่าหลุดลงไปในนอนด้วยอย่างนี้นะ ดินะที่พี่ขึ้นตัวได้ทัน แต่ปกติห้องนวดพี่ก็ไม่เคยล็อกหรอก”

พนักงานชาวมณีปุระมักจะ “กลัว” ลูกค้า ซึ่งถือว่ามีสถานภาพทางสังคมสูงกว่า และด้วยความที่พนักงานส่วนใหญ่เป็น โสคอยู่ในวัยไม่เกินยี่สิบห้าปี จึงทำให้มีความ “อาย” “ไม่กล้า” แตกต่างจากปฏิกิริยาของพี่ตองที่แสดงออกกับแขกเมื่อเกิดความไม่พอใจอย่างตรงไปตรงมา

“เมื่อวานก็เจอตอนเย็น แบบว่ามันขอให้มีสปาพิเศษที่บ้านก็จะให้ทิปเคยมีคนทำนะ พี่ก็บอกว่าไม่ไป ฉันไม่ไป เมื่อเช้าก็เจอแบบว่าอยากได้เงินพิเศษหรือเปล่า ขอนวดพิเศษ พี่ก็ไม่ แล้วพี่ถามว่าแต่งงานรึยังให้มันเลิกพูด มันก็บอกว่าไม่ มันบอกว่าชอบมีแฟนมากกว่าเมีย ชอบมีแฟนหลายคนทีเดลี บังคะลอร์ มุมไบก็มีเขาก็ถามว่าไม่อยากจะไปหรือ พี่ก็บอกว่าฉันมีแฟนแล้ว พี่ก็พูดให้เขาเข้าใจเป็นตลกๆ เวลาอารมณ์ดี ก็เปลี่ยนเรื่องไป ถ้าอารมณ์เสียก็ด่า ถ้าอารมณ์เราไม่ดีเราก็พูดแรงกับลูกค้าไปเลย”

ซึ่งนอกจากคำปฏิเสธแบบตรงไปตรงมาแล้ว การถามถึงครอบครัวหรือ ภรรยาของลูกค้า ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ต้องใช้ในการ “ดักคอ” เมื่อลูกค้ามีท่าทีที่จะคุกคามทางเพศ การคุกคามทางเพศเหล่านี้พี่ตองเองก็มีวิธีการจัดการที่ชัดเจนมากกว่าการนิ่งเงียบแบบที่พนักงานส่วนใหญ่เป็น ซึ่งมันแสดงให้เห็นถึง “วัย” และ “ประสบการณ์” ที่พี่ตองมี

แต่ทว่าลูกค้าบางคนพี่ตองก็ทำความรู้จักไว้ในฐานะของ “ลูกค้าประจำ” เช่นวันนี้ที่บ้านพี่ตองมีกล้วยอบน้ำผึ้งจากเมืองไทยอยู่ในตู้เย็น ถามไปถามมาก็พบว่าแขกที่มานวดซื้อมาฝากเพราะไปเมืองไทยมา

“ก็คุยกับ ไปส่วนใหญ่ก็จะให้เบอร์แขกไปนะ ก็ให้ไปอย่างนั้นถ้าเราอยากคุยก็คุย ไม่อยากคุยก็ไม่คุยไง เขาก็เป็นลูกค้า เราก็คุยไป แขกบางคนก็ดีนะ”

ซึ่งการเป็นลูกค้าประจำนี่เองที่ทำให้ลักษณะการนวดของพี่ตองนั้นแตกต่างจากลูกค้าชาจร

“แขกบางคนให้นวดกัน คือเรารู้ใจว่าเขาเดินทางไกล ถ้าเป็นแขกประจำที่รู้ประวัติก็นวดให้นะ แต่ถ้าเป็นแขกจร ไม่นวดนะ เพราะกันนี้นวดฟรีๆ ไม่ได้”

พี่ตองพยายามที่จะมีการสร้างเครือข่ายกับลูกค้าหลายคนให้เป็นลูกค้าประจำซึ่งมันเป็นสิ่งที่พี่ตองเห็นว่า “สำคัญ” ไม่น้อย การสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวนอกเหนือ “ในบริษัท” นั้นพี่ตองแสดงให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่พี่ตองเปิดพื้นที่ใหม่ของความสัมพันธ์ที่เป็นทางการมาสู่ความสัมพันธ์ที่เป็นส่วนตัวมากขึ้น ซึ่งบางครั้งก็มีการเชิญลูกค้าบางคนมารับประทาน “อาหารไทย” ที่บ้าน ซึ่งยังทำให้พี่ตองมี “ความสำคัญ” ในสถานที่ทำงานมากขึ้นไปอีกเพราะความที่ลูกค้าส่วนใหญ่มักจะของจ้องตัวพี่ตองเป็นอันดับแรกๆ และราคาทิปที่ได้ก็มักจะมากถึงสามพันรูปีต่อครั้ง แต่ทว่าเมื่อลูกค้าบางคนแสดงอาการที่นอกเหนือจากการเป็นลูกค้าประจำ พี่ตองก็จะรู้สึกอึดอัดใจขึ้นมา

“วันนี้ปวดหัวเลยจะลุกค้าไว้อีพีที่สปรมาจิบ เสียขาย ลูกค้าคนนี้นิสัยดีมาก เขาไม่น่ามาจิบพีเลย เขาเคยมานวดกับพีสองครั้งแล้วนะครั้งที่สามนี้แหละที่ทำท่าจะจิบ คิดดูสิว่าพีเจอเขาทุกวันเขาไม่ค่อยนวดนะ เขาจะมาอาบน้ำพักผ่อน แต่มานวดวันนี้มาจิบพี ไม่ชอบเลยคนเคยทักกันนะมันเสียขายความรู้สึก พีไม่รู้จะทำหน้ายังงี้จะทักยังงี้กับเขาก็เจอเขาทุกเช้าใช้ไหมเราก็ตักทายธรรมดา แต่มารู้จักเรานะจ้ะ อย่างวันนี้ปวดเสร็จพีคิดว่าเขาจะจิบพีนะ พีก็เลยหนีเลยไปหาเพื่อน ไปนั่งเล่นกับเพื่อนไม่สนใจ เขาก็นั่งมองนะ ทำงี้ดี อึดอัด ไม่อยากเลยเสียขายความเป็นคนรู้จัก”

ซึ่งแม้ว่าลูกค้าส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย แต่ลูกค้าผู้หญิงก็มีจำนวนไม่น้อยที่มารับบริการนวดสปา แต่ทว่าการปฏิบัติตัวต่อลูกค้าผู้หญิงกลับเป็นอีกแบบหนึ่ง

“ผู้หญิงที่มานวดส่วนใหญ่ก็ไอโซทั้งนั้น เราพูดกับเขาไม่ได้หรอก เขาไม่ลดตัวมาพูดด้วยคนรวๆ เขาถือมากเลยนะ เราจะไปคุยกับเขาไม่ได้นะ โดยเฉพาะผู้หญิง อย่างถ้าเราไปชวนเขาคุย โดนคอมเม้นมาเลยนะว่าบริการไม่ดี ปฏิบัติไม่ดี เพราะเขาถือว่าหน้าที่ของเราเป็นงานบริการก็ทำไปๆ จะชวนเขาคุยเหมือนเพื่อนไม่ได้”

ซึ่งการทำงานบริการนี้เองที่ทำให้พีต้องเรียนรู้แง่มุมของ “ชนชั้น” “วรรณะ” ในทัศนคติของคนในอินเดียได้มากขึ้น

“เมืองแกลงนี้เมียน้อย หรือมีสามีอีกคนเยอะนะ อย่างผู้หญิงคนหนึ่งมีคนรักอยู่แล้วก็ต้องถูกจับแต่งงานใช้ไหมเขาก็ต้องไปนอนกับคนรักเขาบ้างสิ มีเยอะนะ แต่สังคมแกลงไม่เปิดเผยใจแอบทำกัน อย่างเกย์นี่ก็เยอะ เพราะเขาแบ่งชายหญิงชัดเจน ใจผู้ชายก็เป็นเกย์กันไป ระบบเหมือนกัน เวลาทำงานเขาจะดูนามสกุล แยกวรรณะกัน อันไหนสูงกว่าก็ไม่คบ ดูชื่อก็รู้แล้ว ถ้าวรรณะไม่ดีเขาก็ไม่ยอมให้ตำแหน่งอันนี้อันนั้น เรียนหนังสือก็เหมือนกัน วรรณะแพศยานามสกุลเรดดี อักกราวเป็นพวกค้าขายรวย ส่วนใหญ่มาสปานามสกุลนี้ทั้งนั้น พีไม่ยอมรับซักวรรณะ ถ้าจัดให้เขาก็คงให้จัณฑาลพีไม่สน”

การมารับบริการสปาของคนในนามสกุลบางนามสกุลจึงเป็นเหมือนเป็น “หน้าตา” ที่มากับระบบทุนนิยมที่ระบบคิดเรื่องชนชั้นวรรณะยังคงมีอยู่สูงในสังคมอินเดียซึ่งพีต้องได้เรียนรู้ว่าตัวเธอเองนั้นถูกถือว่าย่นอกวรรณะเหล่านี้ การทำงานในบริษัทนวดสปา แม้ว่าจะเป็นการเปิดโอกาสให้ “ผู้หญิงไม่มีความรู้” อย่างพีต้องได้ออกมาทำงานนอกบ้านเพื่อเลี้ยงดูตนเองในแง่ของเศรษฐกิจได้แต่ทว่าพีต้องได้เรียนรู้ว่าระบบทุนนิยมแบบปิตาธิปไตยนั้นก็เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้หญิง “ถูกกระทำ” ในระบบการทำงาน “บริการแบบผู้หญิง” ซึ่งนอกจากการให้คำจ้างแรงงานที่ “ไม่แพง” แล้ว การถูกคุกคามทางเพศก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้บริษัทนวดสปาอยู่รอดได้ในสังคมที่เรื่องของ “ความต้องการทางเพศ” เป็นเรื่องที่ถูกปกปิด และถูกมองว่า “น่าละอาย” เช่นในสังคมอินเดีย

4.2 “ผู้คน”และ “สังคม” ท่ามกลาง “ชีวิตนอกกรงทอง”

ปัญหาของการเข้าไปยุ่งย่ามของสามีชาวอินเดียในที่ทำงานของพีตองยิ่งทำให้สถานการณ์ในบ้านเริ่มครุ่น พีตองไม่พอใจเป็นอันมากเมื่อเกิดสถานการณ์นี้ขึ้น ในหลายวันที่ผ่านมาพีตองจึงตัดสินใจที่จะขอ “หย่า” ซึ่งถือว่าเป็นครั้งที่สองในชีวิตของหญิงสาววัยกลางคนคนนี้

“พี่ว่าอีกนานกว่าเค้าจะยอมหย่าให้พี่นะ หย่าแล้วพี่ก็ขอใบอนุญาตทำงานมาทำที่นั่นก็ได้ วิชาที่เหลือแค่สองปีเอง นี่พี่จะทวงดั่งค์เขาบ้าง ช่วงหลังๆ มานี้เงินอะไรพี่ก็จ่ายทั้งนั้นนะ หลังจากที่พี่ทำงานนี้ เขาก็บอกว่าบริษัทไม่จ่ายเงินเดือน เดือนที่แล้วพี่ทาสีบ้านหมดไปเจ็ดพัน ก็พี่จ่ายเองหมด เงินเดือนพี่พี่ฝากเขาไปฝาก เขาก็เอาไปใช้ก่อน ไม่ยอมคืนพี่ซักที สงสัยคงต้องทวงละ ช่วงหลังๆ นี่ก็ค่าอาหารอะไรพี่ก็จ่าย ขนาดชิมมื่อถือที่เขาซื้อให้พี่เขายังทวงคืนเลย อย่างนี้เงินพี่ที่ให้เขาไปก็ต้องทวงสิใช้ไหม”

และเมื่อพีตองตัดสินใจอย่างนั้น วันนี่จึงเป็นแรกที่พีตองกลับมาของที่บ้านหลังจากที่ไม่กลับมาอนที่บ้านของสามีเป็นเวลาเกือบสองอาทิตย์แล้ว และแม้ว่าวันนี้พีตองจะพยายามเข้าบ้านมาช่วงสายเพื่อรอเวลาให้สามีชาวอินเดียออกไปทำงานเพื่อจะได้พบเจอกัน แต่ทว่าวันนี้สามีของพีตองกลับไปทำงานล่าช้ากว่าที่พีตอง ผู้ช่วยแม่บ้านชาวอินเดียกำลังดื่มชาหรือ “ไช” อยู่ในครัว พีตองจึงเข้าไปทักทายพร้อมกับบ่นเบาๆกับฉัน ท่ามกลางกลิ่นชานมสีน้ำตาลขุ่นที่กรุ่นกลิ่นหอมหวานอยู่บนเตา

“มาถึงตอนนี้พี่ก็ยังไม่รู้เลยว่าเขาเป็นคนยังไง ขนาดจะหย่า เขายังมาขอให้พี่กลับมาบ้านสองวันต่ออาทิตย์ ก็รักษาหน้าเขาแหละ พี่ก็มาทำกับข้าวด้วย ทำไว้ใส่ตู้เย็นให้เขากินเจ็ดวัน”

พีตองเก็บเครื่องปรุงรส “อาหารไทย” ลงถุงใหญ่ใบหนึ่ง กระเป๋าเดินทางที่วางไว้ตรงหน้าบ้านสองใบ ก่อนจะเดินออกมาจากห้องครัวพร้อมกล่องขนาดกลางใบหนึ่งก่อนที่จะลงมือเก็บ “พระพุทธรูปองค์เล็ก” ในตู้โชว์กลางบ้านลงไปทีละองค์ จำนวนพระที่มีไม่ต่ำกว่าสิบองค์ทำให้ใช้เวลาในการเก็บลงกล่องนานพอสมควร พีตองเก็บของออกมาจากชั้นจดหมด ทั้งไว้แต่สมุดเล่มหนึ่ง และเมื่อพีตองเปิดสมุดบันทึกเล่มโตตรงหน้า ฉันก็พบว่ามันเต็มไปด้วยการขีดเขียนทั้งเรื่องบันทึก เส้นดาราศาสตร์ ก่อนที่จะชูกระดาษสามสี่ใบให้ฉันดู

“นี่จดหมาย พี่เขียนไปหาหลวงพ่อ... ตอนนั้นกลุ่มใจมากไม่รู้ทำไง ไม่มีใคร” ว่าจบแล้วพีตองจึงข้อความในกระดาษนั้นให้ฟัง

เนื้อความในจดหมายที่ปรากฏอยู่ตรงหน้าฉันนั่นคือทุกข์ในใจของพีตองในตอนนั้น ที่เขียนไปถึงพระอาจารย์ชื่อดังในวัดแห่งหนึ่งในเมืองไทยเพื่อให้ท่านช่วย “แผ่เมตตา” เพื่อคลายทุกข์ให้ แต่ทว่ากระดาษสามแผ่นนี้ไม่ได้ถูกส่งไปตามที่ใจของพีตองคิดหวัง

“ตอนนั้นมาอยู่ใหม่ๆ ไปรษณีย์อยู่ไหนพี่ยังไม่รู้เลย”

พี่ตองเล่าติดตลกก่อนจะพับกระดาษสามแผ่นนั้นสอดเข้าไปในไดอารี่ที่วางอยู่ในกล่องใบใหญ่พร้อมกับซีดี หนังสือ และอุปกรณ์ปักโครเชเข้าไปไว้ในกล่อง จนนึกทบทวนข้อความในกระดาษเหล่านั้นอยู่เงียบๆ มีบางคนเคยพูดไว้ว่า

“ตอนนั้นที่เมืองนี้พี่ไม่รู้จักคนไทยซักคน อยู่คนเดียวจริงๆ และก็มีแต่เขากับป้าข้างบ้าน ไม่มีใครเลย แต่พอช่วง ปีสองพันห้าช่วงปลายปี ดีเซมเบอร์ ไปเที่ยวในคอนกอลด้าฟอร์ดไปเจอนักเรียนไทยคนหนึ่งที่นี่ได้เบอร์โทรก็โทรหาทันทีเลยชวนมากินข้าวที่บ้าน เริ่มมีเพื่อน เจอสังคมไทย เขาก็รู้จักกันเป็นทอดๆ แล้ว”

พี่ตองเดินเข้าไปในห้องนอนอีกครั้งขณะที่สามีชาวอินเดียนอยู่โทรศัพท์เสร็จแล้ว เขาก็เดินตามเข้าไปด้วย และเมื่อพี่ตองกำลังจะเก็บผ้าปูที่นอนลงกระเป๋ สามีชาวอินเดียนก็ขึ้นเสียงทันที

“เอาไปทำไม” เสียงที่ดังออกมาทำให้ฉันซึ่งกำลังเตรียมพร้อมจะยกของลงไปข้างล่างอพาร์ทเมนต์ต้องหยุดฟัง พี่ตองเดินออกมาจากห้องนอนโดยปราศจากผ้าปูที่นอนชุดนั้น

“ก็มันขอบ” พี่ตองตอบก่อนที่จะทำอะไรไม่สนใจ ถือกของสองสามกระเป๋าดำเดินตามฉันลงมาโดยที่สามีของพี่ตองก็เดินลงมาด้วย

“ถ้าชอบก็กลับมาอนที่บ้านสิ”

“ไม่” พี่ตองตอบอย่างเด็ดขาด แต่สามีของพี่ตองก็ยังคงเดินตามลงมาตรงบันไดก่อนจะขอกุญแจห้องคืน พี่ตองจึงพูดต่างๆ ว่า

“ถ้าจะเอากุญแจห้องคืนก็ขายบ้านซะแล้วเอาเงินมาแบ่งกัน” ได้ยินอย่างนั้นสามีของพี่ตองจึงเงียบแล้วเดินกลับห้องไป

“เขากลัวเสียหน้าอะ ต้องพูดต่างๆ เพราะเขากลัวชาวบ้านรู้ เขาเป็นคนชอบรักษาหน้า พอพูดดังแล้วเขาก็เงียบไปเลย คิดดูนะว่าบ้านก็ซื้อ ก็แต่งด้วยกัน พี่ออกไปแต่ตัวยังจะมาไม่ให้นั้น ไม่ให้นี้อีก พี่ไม่เอาอะไร ก็ยังจะมาขอกุญแจคืนอีกเลิกกะสามีกี่คนๆ ก็คน ก็เป็นคนอื่นไปอย่างนี้แหละ”

การเรียนรู้ที่จะใช้ “กระบวนการอันอ่อนไหว” เกี่ยวกับ “ภาพพจน์” ของสามีที่อยู่ในสังคมวัฒนธรรมอินเดียนมาเป็นการ “ต่อสู้” กับอำนาจที่เหนือกว่าจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้พี่ตองสามารถเดินออกมาจากบ้านได้ และสำหรับพี่ตองแล้วมันเป็นการออกมาตั้งต้นใหม่อย่างแท้จริง เพราะแม้แต่ผ้าปูที่นอนแสนรัก พี่ตองก็ไม่สามารถเอาออกมาจากบ้านได้

4.2.1 “แหว” และ “สาว” ในสถานะที่ “เหมือน” และ “แตกต่าง”

ในตอนนี้อชีวิตของพี่ตองก้าวเดินออกจาก “กรงทอง” ที่เธอเคยอาศัยมานานแสนนาน ด้วยสถานะของคน “ไม่มีความรู้” แต่ทว่าพี่ตองกลับดูมีความสุข และ “ไม่รู้สึกลึ่กมึน” เช่นที่เคยเป็นเมื่อเขียนจดหมายยาวๆฉบับนั้น และแม้ว่าจะไม่มี “หลวงพ่อ” องค์กรใดมาช่วยเหลือ แต่พี่ตองก็สามารถหางานได้จาก “เพื่อนผู้หญิง” ด้วยกันเอง

“พี่รู้จักแหวเพราะแต่งงานกับแขกด้วยกัน แหวจะไม่อยู่กับแม่สามี ทะเลาะกันตลอด แม่สามีเขาไม่ช่วยอะไรเลยจริงๆ พี่ก็ไปช่วยเขาเลี้ยงลูก เขาไม่เคย ลูกคนแรกก็ปรึกษาพี่ พี่มีลูกมาก่อน ใจก็ไปบอกเขาว่าต้องทำไงๆ ตอนเขาคลอดลูกใหม่ๆ พี่ก็ไปบ้านเขาทุกวัน ทำอาหาร ไปให้เขากิน ทำอะไรที่คนคลอดลูกใหม่ๆ กิน กินอาหารง่ายๆ ที่พี่เคยกิน แหวเขาเคยทำที่บริษัทนี้ที่เคลลี พอเขารู้เรื่องพี่ ก็เลยฝากให้”

และเพราะแหวนี่เองที่ทำให้พี่ตองสามารถหางานทำได้ เห็นได้ว่าความสัมพันธ์ที่เริ่มต้นจากพื้นที่ “ภายในบ้าน” ของผู้หญิงที่พี่ตองใช้ “ความรู้จากประสบการณ์” ในการให้ “ความช่วยเหลือ” และ “สร้างความรู้” ให้ผู้หญิงอีกคนหนึ่ง เป็นการสร้างเครือข่ายที่ผู้หญิงต่างสามารถช่วยเหลือกันได้ในภาวะที่ “เป็นผู้หญิงไทยที่แต่งงานกับชาวอินเดียเหมือนกัน”

ฉันมองจดหมายสามแผ่นที่ถูกเก็บในสมุดก่อนที่จะถือเข้าไปไว้ในห้องนอน ในตู้โชว์ที่จัดเสร็จเรียบร้อยเต็มไปด้วยพระ ใบโพธิ์ และน้ำมันตฺรจากพุทธศยา ส่วนห้องนอนมีรูปวิวที่ไปเที่ยวสถานที่ต่างๆ ภาพวาดชนบทไทยที่เป็นหมู่บ้านและลำคลอง บนหัวนอนมีรูปลูกสาวฝาแฝดของพี่ตองสองคนซึ่งพี่ตองเก็บไว้ใกล้หมอนมากที่สุด

“สาว” ก็เป็นอีกหนึ่งหญิงไทยที่แต่งงานกับชายชาวอินเดีย แต่ว่า แหวกับสาวกลับมีสถานะทางสังคมที่แตกต่างจากพี่ตองเป็นอันมาก แม้ว่า “กลุ่มแม่บ้านแขก” ตามคำเรียกขานของคนไทยในเมืองแห่งนี้มักจะถูกมองโดยรวมๆว่า แต่งานกับชาวอินเดียเหมือนกัน จึงไม่มีความแตกต่างกัน แต่เสียงของพี่ตองกลับทำให้ฉันพบความแตกต่างบางอย่างที่อยู่ในความสัมพันธ์ของเธอทั้งสามคน

“เคยกินส้มตำใส่กะปิที่บ้านสาวนะ สาวตำให้กิน อร่อยคินะ ไม่มีปลาไร้ไง ตอนที่อยู่สามคน พี่สาว แหว ก็กินแบบนี้กันแหละ”

สาวกับแหวนั้นนอกจากจะเป็นคนทำอาหารที่พี่ตองได้เรียนรู้ “สิ่งแปลกใหม่” ที่ไม่เคยได้ลิ้มรสในช่วงระยะเวลาที่ใช้ชีวิตในต่างประเทศ ปัญหาต่างๆนานาที่ต้องเผชิญในครอบครัว ต่างก็ถูกแชร์ให้รับรู้ด้วยกัน แต่พี่ตองก็ยอมรับว่าสนิทกับแหวมากกว่าสาว

“เวลามีปัญหาอะไรมักปรึกษาแหว และแหวก็คอยช่วยเหลือตลอดทั้งเรื่องหางานให้ หรือว่าเรื่องจุกๆจิก ในเวลาที่แหวคลอดลูก พี่ก็ช่วยดูแล ทำอาหารให้ตลอด”

ซึ่งเมื่อแวนเกิดปัญหาขึ้นอีกครั้งหนึ่งเมื่อเธอเกิดตั้งครรภ์อ่อนๆ ขึ้นมาโดยที่สามีชาวอินเดียต้องการให้ไปทำแท้ง ความกังวลใจของแวนที่อยากจะเก็บลูกคนที่สองไว้จึงทำให้พี่ตองต้องเข้าไปมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหานี้

“แวนกำลังท้องและสามีอยากให้เอาออก พี่ก็ดูดวงให้แล้วบอกแวนว่าลูกที่จะมาเกิดเป็นลูกชายที่ดีมาก พ่อดีพ่อสามีของแวนบอกว่าหลานชายขอมาอยู่ด้วย แวนจึงไม่ต้องไปเอาลูกออก”

แม้ว่าผู้หญิงจะเป็นคนอุ้มท้องแต่ความเป็นผู้หญิงของแวนกลับไม่สามารถตัดสินใจเรื่องลูกไว้ได้ภายใต้สภาพครอบครัวและสังคมแบบปิตาธิปไตย และแม้ว่าแวนจะรับรู้ถึงสิ่งที่ “ไม่เท่าเทียม” แต่ด้วยความ “เป็นผู้หญิง” ก็ทำให้แวนเลือกที่จะตามใจสามี และวิธีการแก้ไขปัญหานี้ของแวนกลับอยู่ภายใต้ความเงียบเฉย ตัวพี่ตองเองก็มองเห็นความเหลื่อมล้ำใน “ความสัมพันธ์ทางเพศภาวะ” ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ของพี่ตองที่ผ่านมา ผู้หญิงสองคนจึงเหมือนกันตรงที่อยู่ในสถานะความเป็นเมียที่เป็นรอง และพบเจอกับปัญหาที่ “ไม่สามารถอยู่ในสถานะที่ตัดสินใจได้”

การใช้ “โหราศาสตร์” จึงเป็นสิ่งที่พี่ตองและแวนเลือกใช้ภายใต้สังคมแบบปิตาธิปไตยที่เชื่อถือ “โชคกลาง” และ “ความเหนือธรรมชาติ” เช่น การนับถือเจ้าแม่กาลีในนิยายศักดิ์ของศาสนาฮินดูที่เชื่อว่า “ศักดิ์” หรือ “พลัง” มีลักษณะเป็นสตรีเพศ (เสถียร พันธรังสี, 2542: 82)

กระบวนการแก้ปัญหาโดยเลือกที่จะมี “สถานะเหนือ สิ่งของตนเองเป็น” โดยใช้ “ความรู้” ที่อยู่ตรงกันข้ามกับ “เหตุผลแบบวิทยาศาสตร์” เพื่อแสดงถึงการตอบโต้ของผู้หญิงที่อยู่ภายใต้โครงสร้างสังคมปิตาธิปไตย ที่มีการใช้อำนาจของชายเป็นใหญ่ในการควบคุมทางสังคม และที่สำคัญ การแก้ไขปัญหานี้ของแวนนั้นเริ่มต้นมาจากความสัมพันธ์ส่วนตัวที่มีกับพี่ตอง “ตัวตน” ที่พี่ตองแสดงออกให้คนในครอบครัวของแวนเห็นจึงเป็นอีก “ตัวตน” หนึ่งที่ผูกติดกับ “ความรู้” ที่พี่ตองเรียนรู้มาจากความ “ไม่รู้” ของตนเอง ซึ่งมันกลายเป็น “พื้นที่ใหม่” ที่สร้างความหมายให้กับผู้หญิงอีกคนหนึ่งเช่นแวน

ส่วนสาวนั้น แม้ว่าพี่ตองจะไม่ได้สนิทด้วยนัก แต่เมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับสามี พี่ตองก็เป็นคนให้คำปรึกษา

“ตอนนี้ขอมาปรึกษาพี่นะว่าเรื่องสาวกับแฟนสาวเหมือนกับว่าสาวเขาไม่ปรับตัวอะไรเลย ใจกินอาหารเขาก็ไม่ได้ต้องไปกินโรงแรมตลอด มาอยู่สิบวันกลับเมืองไทยแล้วก็กลับไปมา ไม่ถูกกับพ่อแม่สามีอีก แวนเขาก็บอกว่าแฟนสาวมาบ่นบ่อยๆ ยิ่งช่วงนี้ยิ่งบ่นขึ้นทุกที พี่ก็บอกให้แวนบอกสาวนะว่าให้รู้ไว้ แต่ไม่ได้บอกว่าแฟนเขามาพูดนะ แต่บอกให้พยายามลงหน่อย หรือน่าจะเปรยๆ นะให้สาวเขารู้ตัวใจ ใจใหม่ว่าควรทำไงถ้าแฟนขอเลิก เขาจะต้องปรับตัวหรือว่าเตรียมตัวเก็บเงินเอาไว้ จะได้รู้อนาคตใจว่าเขาจะเป็นใจจัดการยังไง จะทำไงต่อไป ไม่ใช่ปล่อยให้เขาไม่รู้”

อะไรเลย แว่วเป็นเพื่อนสนิทซะใหม่ก็ควรบอก เพราะอย่างพี่สาวก็ไม่สนิท พี่บอกให้แว่วบอกสามีสาวไปนะว่าให้คุยกับสาวตรงๆ เวลาอะไรไม่ไหวมาบอกคนนอก เป็นสามีกรรยาเราก็ต้องคุยกันตรงๆ สิ แต่คนนอกก็พูดไรมากไม่ได้นะ เพราะเราเป็นคนอื่นพูดอะไรไปก็เท่านั้น”

คำแนะนำของพี่ต๋องนั้นถูกกลั่นกรองออกมาทำให้ฉันเห็นถึง “ความคิด” ของพี่ต๋องที่ถูกหล่อหลอมมาจากประสบการณ์ของตนเอง การตอบคำถามโดยการสร้างตัวเลือกให้ในการแก้ไขปัญหของสาวนั้นแสดงถึง “ความรู้ในสถานการณ์” ที่ผู้หญิงเคยเผชิญมาซึ่งไม่ได้มีคำตอบตายตัวว่า “ถูก” หรือ “ผิด” แต่เป็นสิ่งที่ “เลือก” ได้

“อย่างสามีสาวกับพี่เขาก็ถือตัวเองว่าคนละชนชั้น ใจ เขาเป็นนักธุรกิจเขาก็จะคบแต่พวกกับนักธุรกิจด้วยกันเท่านั้น อย่างพี่สาวไม่มีอะไร พี่ก็ไม่มีอะไร ไม่ได้เป็นเมียนักธุรกิจ เขาก็ไม่คุยด้วยเลย จะให้พี่ไปบอกเขาคงไม่ได้ เห็นไหมตอนเลี้ยงงานปาร์ตี้ เขาก็คุยแต่กับสามีแว่วที่ทำร้านอาหาร คุยกับผู้จัดการการบินไทยที่นั่นแหละ พวกเราเขาไม่คุยหรอก เขาใช้ของแพงนะ อย่างสาวนะใช้กางเกง เสื้อผ้าเขาให้ใส่มียี่ห้ออะไร เขาไม่ชอบให้เมียเขาดูโลว์คลาส เห็นสามีสาวบอกว่าจะมาสมัครสมาชิกที่สปาอะไร สงสัยอยากหาเพื่อนที่อยู่กลุ่มธุรกิจเดียวกัน แต่เขาก็ไม่เคยคุยกับพี่”

ความ “แตกต่าง” บนความเป็น “เมียคนอินเดีย” นั้นในมุมมองหนึ่งของฉัน นอกจากจะตั้งอยู่บนฐานคิดมาจากเรื่องของ “วรรณะ” ที่แบ่งแยกคนออกจากกันโดยมีการกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ ทั้งเรื่องการสมรสตลอดจนการกินอยู่ (ธนู แก้วโอภาส, 2549: 210) ซึ่งเพราะความที่พี่ต๋องมีสามีเป็น “วรรณะพราหมณ์” ส่วนสามีสาวมีจาก “วรรณะแพศย์” หรือพวกพ่อค้าเช่นเดียวกับแว่ว จึงทำให้การ “คบค้าสมาคม” ระหว่างพี่ต๋องกับสาวจึงเป็นสิ่งที่สามีสาวไม่ชอบใจนัก แต่ว่าการอธิบายโดยใช้ระบบวรรณะมาอธิบายอาจไม่ใช่เหตุผลที่ครอบคลุมทั้งหมดได้ การอธิบายของพี่ต๋องที่ทำให้เห็นว่า “ความสัมพันธ์ระหว่างแม่บ้านแขก” ทั้งสามคนมีความเกี่ยวข้องกับ “ชนชั้นทางเศรษฐกิจ” เป็นหลัก ซึ่งมันกลายเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สามีสาวเลือกที่จะคบเพื่อนที่มาจากวรรณะแพศย์และเมียนักธุรกิจเช่นสามีสาวของแว่วเท่านั้น ซึ่งการเรียนรู้ที่จะถูก “จัดลำดับสถานะ” ของผู้หญิงที่ขึ้นอยู่กับสามี จึงทำให้พี่ต๋องมองว่าตนเองเป็น “ภรรยาชาวอินเดีย” ที่มีสถานะ “ด้อย” ทางเศรษฐกิจที่สุดเมื่ออยู่ในกลุ่ม “แม่บ้านแขก”

4.2.2 เพื่อนร่วมงานชาวอินเดีย

“พี่ทำงานเมื่อวานนี้ได้ทีปเกือบสองพัน ส่วนใหญ่คนชอบมานวดกับพี่นะ สาวมณีปุราส่วนใหญ่เป็นคริสเตียน ที่ทำงานเดียวกัน พวกนี้สวยก็จริงแต่แขกดูถูก หว่าด่ากว่า เราเป็นคนต่างชาติจะได้เปรียบกว่า เวลานวดนะ ส่วนใหญ่ผู้หญิงจะมีคนจอง ผู้ชายที่นวดมีสามคนก็นวดให้ผู้ชาย ผู้หญิงเขาก็มานวดกับผู้หญิง ผู้ชายแขกที่มาส่วนใหญ่ที่ว่าน่ะก็อยากมาให้ผู้หญิงจับตัวทั้งนั้นแหละ”

ที่ต้องเริ่มเล่าถึงการทำงานของตนเองเมื่อจัดของเรียบร้อยแล้ว ในการนัดสพามีจะมีพนักงานนวด “ผู้ชาย” แต่ก็ไม่ได้ได้รับความนิยมเท่ากับผู้หญิง ซึ่งการจ้องตัว “พนักงานนวด” นั้นต้องจ้องผ่าน “พนักงานต้อนรับ” ซึ่งอยู่ด้านหน้าสุด ภายในสถานนวดสพามีผู้จัดการอยู่หนึ่งคนซึ่งมีหน้าที่ดูแลควบคุมพนักงาน ซึ่งพนักงานนวดส่วนใหญ่จะเป็น “มณีปุระ” หรือ คนที่มาจากเมืองมณีปุระซึ่งเป็นเมืองชายแดนติดประเทศพม่าจะมีหน้าตา “คล้าย” คนแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ถิ่นสัญชาติอินเดีย แต่ทว่าไม่ถูกยอมรับว่าเป็นคนชั้นเดียวกับ “คนอินเดีย” ซึ่งมีสถานะเป็นผู้จัดการและรองผู้จัดการ โดยเฉพาะในสังคม “ชนชั้นสูง” จะถือ “คนมณีปุระ” เป็น “คนด้อยค่า” ซึ่ง “ความเป็นต่างชาติ” ของที่ต้องกลับเป็นความ “ได้เปรียบ” เมื่ออยู่ในสถานะ “พนักงานนวด” เหมือนกัน

หากมองเรื่องของวัยของพนักงานนวดแล้ว ที่ต้องถือได้ว่าอายุมากที่สุด ซึ่งพนักงานนวดส่วนใหญ่จะมีอายุที่ ยี่สิบปี ซึ่งเรื่องของวัยและความเป็นคนต่างชาติดกลายเป็น “ความแตกต่าง” ที่ที่ต้องต้องปรับตัวซึ่งที่ต้องเลือกที่จะเข้าหากลุ่มเพื่อนทั้งพนักงานนวดและพนักงานต้อนรับ

“อ้อน ไวลี เพื่อนผู้หญิงเหมือนกันนะ เขาก็ซื้อขนมไปฝาก กาแฟไปให้นะ ปรึกษากันเรื่องความรักด้วย อย่างบางทีที่ก็นั่งปลอบกับเพื่อนที่อกหักมาเหมือนกัน อ้อนๆไปเหอะ เขาอยากเป็นเพื่อนกับพี่นะเวลาที่พี่เป็นอะไรเขาก็ช่วยใจ อย่างไม่ยอมรับแขกเขาก็ไม่จงใจว่าปวดหัวเป็นไข้ ก็บอกเขา เราเป็นต่างชาติเขาก็อยากเป็นเพื่อนนะ เขาคิดกับพี่ทุกคนแหละ อย่างเพื่อนอีกคนที่ว่าวันพรุ่งนี้จะไปนวดด้วยกัน ตอนแรกพี่ว่าจะไปนอนบ้านเขาใจ แต่เปลี่ยนใจ เขาก็ทำกับข้าวรอเลยนะ เพื่อนๆ ทั้งนั้นแหละ ส่วนใหญ่พวกนี้เป็นพวกมณีปุระนะ หน้าตาดีๆทั้งนั้น แอมแต่ทุกคนมีแฟนหล่อๆ อย่างเพื่อนพี่คนหนึ่งมีแฟนเป็นฝรั่ง”

“คนมณีปุระ” หรือ คนที่มาจาก “เมืองมณีปุระ” นั้น เท่าที่ฉันคุ้นเคยส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ และ “กินหมู” ซึ่งมีวิธีการกินที่ไม่แตกต่างกับ “คนไทย” มากนัก ดังนั้นที่ต้องจึงปรับตัวกับคนที่มาจากเมืองนี้ได้รวดเร็ว ซึ่งนอกจากการปรับตัวกันในที่ทำงานแล้ว ที่ต้องยังสร้างความสนิทสนมด้วยการใช้ “บ้าน” และ “ห้องครัว” เป็นเครื่องมือในการผูกมิตรของเพื่อนร่วมอาชีพอีกด้วย

“พวกมณีปุระนี่เหมือนเรานะ กินหมูก็กินทอดๆแบบเรานี้แหละ แต่ละคนก็เด็กๆ ทั้งนั้น ตอนนั้นเขามาอนบ้านพี่ พี่ก็ซื้อหมูอีกกิโลนะให้เพื่อนมณีปุระเอากลับไปบ้านเขานะ”

ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ทำให้ที่ต้องอยู่ในสังคมพนักงานนวดได้ดีขึ้นท่ามกลางความใหม่ และแตกต่างที่ทำให้ที่ต้องเข้าอยู่ในสังคมการทำงานนวดสพามีได้มากขึ้น ในมุมมองของฉันการเป็น “คนนอกสังคมอินเดีย” ของที่ต้องนั้นที่ต้องได้เรียนรู้ลำดับขั้นของ “ความเป็นคนอื่น” ในสังคมอินเดียได้จากประสบการณ์ของตนเองซึ่งมันมาพร้อมกับความแตกต่างทางเพศ ชนชั้นทางเศรษฐกิจ เชื้อชาติ วัฒนธรรม ศาสนา ซึ่งมาจากการที่ที่ต้องเรียนรู้จากสถานะที่ “ด้อย” กว่าในสถานการณ์

ที่เคยเผชิญมาตั้งแต่วัยเด็ก แสดงออกจากรื่องราวของความ “เห็นใจ” คนที่อยู่ในสถานะที่ด้อยกว่าของพี่ตองอย่างเช่นกรณีการจ้างแม่บ้านใหม่เข้ามาทำงานบ้าน และทำไม่ถูกใจเพื่อนร่วมบ้านชาวไทยอีกคนหนึ่งจนถึงกลับจะให้ลาออก เสี่ยงจากเหตุการณ์นั้นของพี่ตองกลับแสดงแง่มุมบางอย่างที่ฉันต้องกลับมาคิดอีกครั้ง

“ก็ค่อยๆ สอนเขาไป เขาเป็นแขกไม่เคยทำความสะอาดบ้านให้ต่างประเทศ เขาก็ไม่รู้หรอกว่าต้องทำไง เอาคนใหม่มาก็ต้องสอนอยู่ดี อย่างตอนอยู่กับสามีก็อย่างนี้นะ แม่บ้านก็คนๆ ก็ต้องสอน ยืนบอกให้เขาทำ ทำไปไม่นานเขาก็ได้เอง ต้องใช้เวลาเขา ก็เหมือนเราไปทำงานใหม่ก็ต้องปรับตัว เขาก็เหมือนกันแหละ ค่อยๆ สอนไปไม่นานเขาก็ได้เอง”

ภาพของผู้ช่วยแม่บ้านชาวอินเดียที่เสื้อผ้าไม่สวยงามนัยนื้อไม่กล้าคทาหน้ามองชาวต่างชาติสนทนากันไปมาดังติดตาคันอยู่ ค่าจ้างเดือนละห้าร้อยรูปีกับการทำงานบ้านทุกวัน ในช่วงเช้านอกจากจะทำให้ฉันเห็นถึงตลาดแรงงานราคาถูกของอินเดียแล้ว “ราคา” ของงานบ้านก็ยังคงถูกพอๆ กัน

ผู้ช่วยแม่บ้านชาวอินเดียยังถูกถือว่าเป็นคนอินเดีย แต่คนมณีปุรนั้น ไม่ได้ถูกถือว่าเป็นคนอินเดียด้วยซ้ำไป ลำดับขั้นทางสังคมของอินเดียที่มีต่อเพื่อนร่วมงานชาวมณีปุร แม้จะทำให้พี่ตองไม่ได้รู้สึก “สงสาร” ในแง่เศรษฐกิจเหมือนผู้ช่วยแม่บ้าน แต่ “ความเป็นคนอื่น” ในสังคมอินเดียของเพื่อนร่วมงานชาวมณีปุรนั้นก็ทำให้พี่ตองรู้สึกถึงความ เป็น “เพื่อน” ได้อย่างรวดเร็ว

“เวลาป่วยเพื่อนๆ ที่ทำงานเห็นก็ไ้กลับ บอกว่าถ้ายังไม่สบายก็กลับไปก่อน รีเซฟชั่นก็คืนะ ไม่เอาแขกให้ บอกว่าป่วยก็ไม่เอาให้ คืนะที่สนิทกะรีเซฟชั่น”

เพื่อนคนสำคัญอีกคนหนึ่งของพี่ตองคือ “รองผู้จัดการ” ซึ่งถือได้ว่าเป็นคนหนึ่งที่พี่ตองสนิทสนมด้วยมากที่สุด เพราะเมื่อพี่ตองขอลางานเพื่อไปเรียนนวดที่เมืองไทยกับ “รองผู้จัดการ” ทำให้ความสนิทสนมเพิ่มมากขึ้นจนกลายเป็นเพื่อนสนิทกัน ซึ่งเมื่อปัญหาสามีชาวอินเดียที่มัก “ก่อควน” ในที่ทำงาน พี่ตองไม่สามารถแก้ไขได้ การสนิทสนมกับ “รองผู้จัดการ” ก็ทำให้พี่ตองแก้ปัญหาง่ายขึ้น

“สามีพี่ยังตามไปที่ทำงาน เขาทำเหมือนลูกค้าไปเดินวนไปมา จ้างคนไปสับ จ้างคนไปดูแล กับผู้จัดการ มีอะไรก็โทรคุย ผู้จัดการของพี่ก็คุยกะเขาในช่วงแรกๆ มีอะไรก็โทรไปรายงานสามี พี่ที่ตลอดเลย จนช่วงหลังๆ นี้ รองผู้จัดการ ไปเรียนนวดที่เมืองไทยเหมือนกัน เขาเป็นเกย์นะแต่ไม่แสดงออก แต่พอไปเมืองไทย พี่ก็ช่วยเขาทุกอย่างนะ เขาก็เห็นปัญหาพี่กับสามีพี่ เขาก็รู้ว่าสามีพี่เป็นเกย์และก็มีปัญหา กัน หลังๆ เขาก็บอกให้ผู้จัดการนะว่า พี่กะสามีมีปัญหากันและสามีพี่เป็นเกย์ พี่กำลังจะหย่า ผู้จัดการไม่โทรหาสามีพี่อีกเลย แบบว่ามีอะไรก็โทรหาพี่ ผู้จัดการก็ฟังพี่นะ หลังๆ สามีพี่ก็เลิกไปที่ทำงานเลยนะ ไม่รู้ทำไม แต่ก็คืนะที่ทำงานก็ดีเพื่อนๆ ก็เข้ากันได้ดีเลยละ

รองผู้จัดการตอนนี้กลับมาจากเมืองไทยก็แสดงตัวมากขึ้นนะ บางวันก็นัดหนุ่มมาทานข้าว เหมือนเขาเห็นภาพเมืองไทยมันเสรีไง เขาเลยเปิดตัวเองมากขึ้น”

ซึ่งแม้ว่าการทำงานกำลังจะไปด้วยดีเมื่อเวลาผ่านไป แต่ทว่ากฎของการทำงานที่หนักหนามากขึ้นเมื่อผู้จัดการคนใหม่เข้ามาแทนที่คนเก่าที่เลื่อนขั้น ทำให้ “กฎที่มากขึ้น” กระทบสุขภาพของฟี่ตอง

“อย่างวันนี้มีคนไปฟื่องเอ็มคิวว่าเดือนที่แล้วพวกเราคนนวดนอนพักกัน แต่เดือนที่แล้วไม่มีคนไ้และก็ทุกคนก็ป่วยทุกคนเลยอากาศมันเปลี่ยน ก็ป่วยกันก็ยังอดส่ำไปทำงานนะ ขนาดป่วยก็ไปเพราะไม่มีคนนวดไง ความจริงลาหยุดไปกันก็ได้แต่พวกเราก็มานะ แต่เขาก็มาว่า ว่านอนก็ทำใจละคนป่วยนะ ฟี่ก็ไม่ได้พูดอะไรนะ แล้วก็มีคนไปฟื่องอีกว่ามีคนนั่งระหว่างทำงาน พวกฟี่ทำงานใช้แรงงานนะไม่ได้ใช้สมอง ใช้แรงงานก็เหนื่อยนะ ไม่มีแขกก็ต้องพักบ้างแล้วมาว่า ว่าเรา นั่งก็เกียจ ฟี่โกรธนะ”

ด้วยความรับรู้ถึง “อำนาจ” ที่เหนือกว่า การแก้ไขปัญหากับผู้จัดการคนใหม่สำหรับฟี่ตอง จึงเป็นการหลีกเลี่ยงการพูดตรงๆ เกี่ยวกับปัญหาที่ฟี่ตองเผชิญซึ่งฟี่ตองเลือกที่จะ “เล่า” ให้ผู้จัดการคนเก่าฟัง เพราะบุคลิกของผู้จัดการคนเก่าที่เป็นมิตรและสนิทกับฟี่ตองมากกว่า

“เขาเป็นผู้จัดการใหม่เขามาเขาทำอะไรไม่ถูก ฟี่ก็บอกผู้จัดการเก่าให้ไปบอกเขาหน่อย ฟี่จะไม่บอกเขาตรงๆ นะ ฟี่ก็บอกผู้จัดการเก่าที่สนิทกันให้บอก วันต่อมาเขาก็ปรับตัว ให้ฟี่ไปบอก เขามันก็ไม่ถูกเพราะฟี่เป็นลูกน้องเขาไง”

การใช้แรงมากในการนวดทำให้ฟี่ตองรู้สึกเหมื่อยล้าทุกวันเพราะความรู้สึก “เอาใจลูกค้า”

“มีแต่ฟี่นี้แหละที่นวดแล้วกลั่มขึ้น ไม่เห็นคนอื่นจะขึ้นอย่างฟี่บ้างเลย ฟี่ถามนะเขาก็บอกว่าไม่นวดหนัก แต่แขกผู้ชายชอบนวดหนักไง ฟี่ก็นวดแบบที่เขาชอบ เขาเสียเงินมานวดใช้มัยเราก็ต้องทำเต็มที่ อย่างเวลาช่วงนี้นวดหน้าฟี่ก็ใช้น้ำอุ่นนะก่อนนวดเขาจะได้เปิดเราก็ต้องเอาสิ่วเม็ดย ออกได้ง่ายๆ แต่นวดหน้าจะเมื่อยเอวกับแขนนะ เพราะที่นวดมันจำกัดใจเรากรัง นี่ช่วงนี้กลับมาเมื่อยทุกวัน นั่งก็ไม่ได้ เพื่อนบางคนอยากงีบนอนก็ไม่ได้ พรุ่งนี้ผู้จัดการมากินข้าวที่บ้านว่าจะบอกชะหน่อยว่าฟี่จะขอนั่ง ฟี่อายุเยอะแล้วนะไม่ใช่เด็กๆ ยี่สิบสองยี่สามที่ยืนได้ทั้งวัน”

การแก้ปัญหาของฟี่ตองนั้นนอกจากจะพยายามหลีกเลี่ยงการ “พูดตรงๆ” แล้วการเชิญผู้จัดการมารับประทานอาหารที่บ้านก็เป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้ฟี่ตอง “สร้างความสัมพันธ์” และแก้ไขปัญหากับตนเองเผชิญอีกด้วย การนั่งเฝ้ายามเพื่อแก้ปัญหาของผู้หญิงแบบที่ฟี่ตองเคยชินมาตลอดในระบบครอบครัวแบบปิตาธิปไตยทำให้ฟี่ตองนำมาใช้กับการทำงานได้อย่างแยบยล

ซึ่งเมื่อผ่านปัญหากับผู้จัดการคนใหม่มาได้ แต่บางครั้งก็ต้องกลับครุ่นคิดถึงปัญหา “ความไม่เหมาะสม” ในการทำงานนวดอยู่ในใจตลอดเวลา

“ตอนแรกที่มาทำพื้ก็ไม่รู้ไ้ว่านวดสปาเป็นไ้ แต่พอมาทำไปก็อึดอัดนะ แยกบางคนขอให้นวดตรงนั้นบางวันอารมณ์ปกติก็เฉยๆ บางวันอารมณ์เสียก็โกรธนะ พื้ไม่ชอบเลย บางคนขอให้ชักกว่าให้เราก้ไม่ทำไ้ ไม่เข้าใจว่าทำไมชีวิตพื้ต้องมาทำอะไ้แบบนี้เหมือนเป็นคนไม่ดีเลย แล้ว คิดดูว่าแรกๆ ทำงานพื้ร้องไห้ละ ไม่เข้าใจว่าตัวเองมาทำงานอย่างนี้ไ้ไ้ มั่นเหมือนงานอาบอบนวดบ้านเรา มือที่เคยไหว้พระต้องมาแตะตัวผู้ชายทั้งตัวทุกวัน ถึงว่าเราจะเลี้ยงแยกผู้ชาย แต่เราเป็นต่างชาติ ผู้จัดการเขาก็หวังให้เราดึงแขกไ้ แยกผู้ชาย”

แต่ในบางครั้งความรู้สึกร่วมกับเพื่อนร่วมงานก็ทำให้พื้ต้องรู้สึกสนุกสนานเมื่อมี “แขก” ที่หน้าตา “ดี” เข้ามาใช้บริการ

“แขกวันนี้หล่อกะเลยนะ นี่เขาก้มาของพื้ คนอื่นอีกจากันใหญ่ นี่วันก่อนก้มีมา คนหล่อกะมากที่ทำงานกรี้ดกันใหญ่เลย อย่างแยกประจำพื้คนหนึ่งเขาชอบมานวด ชอบของคิพื้ ชอบเล่าให้ฟังนะ เขาเป็นเจ้าของผับแถวบันจาระฮิว เขาบอกว่าพื้ นวดถูกใจเขา แต่พื้ก็เฉยๆนะคุยกะเขาไป เขาก้เล่าเรื่องงานให้ฟัง เพื่อนร่วมงานพื้อีกจากันใหญ่เลยนะ ว่าเขาคุยกะพื้ เข้าหล่อกะมากนะแต่ไม่คุยกะคนนวดคนไหนเลย คุยแต่กะพื้ พื้ก็เลยว่อาจเป็นเพราะพื้อายุมากกว่าเขาไ้ และพื้ก็ไม่ได้เป็นแยก (คนอินเดีย) ไม่ได้กลัวเขาด้วย เขาเลยคุยด้วย”

การสร้างกลุ่มแบบนี้กับเพื่อนร่วมงานเป็นการสร้างความคิดแบบหนึ่งขึ้นมาเพื่อให้คนที่ทำงานนวดพอใจในงานของตนเอง แม้ว่าลึกๆ ไม่มีใครตอบได้จริงๆ ว่าพอใจกับงานแค่ไหนก็ตามที แต่การสร้างกลุ่มสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานก็ช่วยในด้านจิตใจได้มากทีเดียว การเรียนรู้ที่จะเข้ากลุ่มของพื้ต้องจึงเป็นการเรียนรู้ท่ามกลางสถานะที่ด้อยทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเรียนรู้ที่จะสร้างมุมมองเฉพาะกลุ่มขึ้นมาเพื่อ “บรรเทา” ทัศนคติในแง่ลบที่ย้อนมองตนเองให้เบาบางลง มุมมองเหล่านี้หากันเล่าให้บิดาของฉันซึ่งเป็นข้าราชการอุปดเกษียรพื้ เสียงที่ฉันจะได้รับจากท่านนั้นคงจะเป็นคำว่า “ไร้สาระ” หรือ “แรง” กว่านั้นก็คือ “บ้าผู้ชาย” แต่ทว่าสำหรับตัวของพื้เองแล้วนั้น การเรียนรู้ที่จะสร้างมุมมองเหล่านี้กับกลุ่มเพื่อนร่วมงานกลับเป็น “ความรู้ใหม่” ในการทำงานที่ถูกลให้ “ความหมายใหม่” โดยผู้หญิงที่อยู่ในสถานะที่ด้อยอำนาจในหลายๆ ด้าน ซึ่งแม้มันจะขัดกับ “เหตุผล” ในสังคมกระแสหลัก แต่ในกลุ่มของพนักงานนวดของพื้ตองมันกลับเป็น “เหตุผล” ที่ดีที่ทำให้การทำงาน “สนุก” และ “มีสีสัน” ขึ้นมากกว่าเดิม

“รู้อย่างนี้ทำงานเองหาเงินใช้เองตั้งนานแล้ว หาเงินเองมันสนุกอย่างนี้เอง อยากทำอะไรก็ได้ไม่ต้องขอ”

“รู้สึกทำงานมันเหนื่อยนะ แต่ก็ดีกว่าอยู่กับเขาละ”

“ผัก snack veg นี้เป็นผักที่เมืองไทยก็มีแต่ไม่สวยเหมือนที่อินเดีย ผักนี้อะมาผัดกับ
ซอสได้ แต่ถ้าเป็นลูกผักหุ้มผัดใส่ซอสเพราะผัดแล้วจะเปรี้ยว”

“ปัญหานี้ต้องเลือกข้าวยาวๆ มันอร่อยกว่าข้าวสั้นๆเวลาใส่เครื่องเทศ ที่ชอบเป็นแม่ศรีเรือนนะ สนุกดีชอบทำกับข้าวรสามีกลับบ้าน ชอบเวลาเขาทานอาหารฝีมือเรา มีความสุขดีตอนอยู่กับสามีคนฮ่องกง ที่ทำทุกอย่างเลย แต่เขายังนอกรีต”

น้ำเสียงของพี่ตองยังคงผ่านหูฉันไปเรื่อยๆเหมือนสถานการณ์การหย่าของพี่ตองกับสามี
ชาวอินเดียที่ยังคงต้องดำเนินต่อไป

“มีแฟนมาสองคน ไม่มีใครอยากให้ทำงานเลย เขาอยากให้เป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ก็ชอบนะถ้ารู้สึกมันคง แต่ถ้าเรารู้สึกไม่มันคงเราก็ต้องหางานทำซะใหม่ อย่างสามีคนฮ้องกงพีรู้สึกไม่มันคงเพราะเรื่องผู้หญิง เรื่องสามีคนนี้ก็เหมือนกันเขาไม่ทำให้เรารู้สึกว่าเขาดูแลครอบครัวได้เลย เราก็ต้องคิดว่าถ้าเราพึ่งตัวเองได้มันก็ไม่มีปัญหาเมื่อเกิดอะไรขึ้นพี่ก็บอกเขาตลอดนะว่าอยากทำงานแต่เขาก็บอกให้อยู่บ้านนี้แหละ ให้อ่านพระสวดมนตร์ ขอมพร แต่ชีวิตเมื่อก่อนเชื่อเขาอยู่นะ เป็นเด็กใจ หัวอ่อนแต่ตอนนี้เป็นโลกกว้างขึ้นพี่ก็ไม่เชื่อการขอเทพนะถ้าเราไม่ทำ ไม่ก้าวไปข้างหน้า เหมือนของที่เรอยากได้มันอยู่ตรงนี้แต่เราไม่เอื้อมมือไปหยิบมัน จะไปขอเทพให้มันลอยมามันคงไม่ลอย จริงไหม พี่ฟังมากิดได้ไง เมื่อก่อนพี่คิดไม่ออกไง”

เสียงของฟ็องที่พูดถึงอดีตที่ผ่านมาไปแล้วนั้นทำให้ฉันมองเห็นความ “โล่งใจ” อะไรบางอย่าง และในความโล่งอกโล่งใจนั้นก็ทำให้ฉันนึกคิดถึง “ความหลุดพ้น” จากสภาวะการณ์ที่ “มีดมน” ช่วงชีวิตในตอนนี้อย่างฟ็องแม้จะดูมองว่าเป็น “ผู้หญิงสองตัว” ที่หย่าแล้วหย่าอีกก็ตามที่ แต่ฟ็องก็ดูจะไม่กังวลใจเท่าไรนักกับสิ่งที่เธอ “เลือก” ในการ “ไม่เชื่อฟัง” สามียีกต่อไป

“ความไม่มั่นคง” ของผู้หญิงในครอบครัว เสียงของฟ็องทำให้ฉันรู้ว่าผู้หญิงตระหนักถึงความไม่มั่นคงในครอบครัวโดยใช้ความรู้สึกเป็นตัววัด ซึ่งมันทำให้ผู้หญิงออกมาจากครอบครัวแม้ว่าจะมีภาระในการหาเงินโดยทักษะที่มีอยู่ หรือหาเงินจากกลุ่ม เครือข่ายที่มี และเมื่อผู้หญิงออกมาเดินบน เพศภาวะที่เป็นหญิงที่ถูกจำกัดในแง่ของ “เพศ” เป็นตัวกำหนดในงานจึงมีความแตกต่างจากผู้ชาย และเมื่อฉันถามคำถามออกไปว่า “คิดอย่างไรกับการหย่าอีกครั้ง” คำตอบของฟ็องก็ไม่ปรากฏร่องรอยของความเสียใจใดๆ

“พี่ก็ไม่โกรธเกลียดเขา แค่เราไม่ได้ใช้ชีวิตด้วยกันเท่านั้นเอง พี่ก็ยังเหมือนเดิมรับฟังปัญหาเขาได้เหมือนเดิม แต่เขาก็ไม่ทำเหมือนเดิมแล้วไง คนเราไม่ได้ร้ายไปหมดมัน มีหลายด้านบางคนมีข้อดีข้อเสีย ก็ต้องยอมรับ”

เสียงของฟ็องทำให้ฉันพบว่านิยามของการเป็น “เมียที่ดี” ในความรับรู้ของฟ็องนั้นไม่เคยหยุดนิ่งมาถึงตอนนี้แม้ว่าฟ็องจะรับรู้แล้วว่าแท้จริงแล้ว เธอ “ชื่นชอบ” ใน “หน้าที่การเป็นเมีย” มากแค่ไหน แต่ทว่า การเรียนรู้จากการแต่งงาน “ที่ล้มเหลว” ทั้งสองครั้งทำให้ฟ็องพบว่า การดำรงตนอยู่ในภาวะ “การเป็นเมียที่ดี” นั้นต้องแลกกับความรู้สึก “ขมขื่นใจ” ในสังคมปิตาธิปไตยที่เอื้อให้ผู้ชายที่เป็นสามีมี “อิสระในเรื่องเพศวิถี” และภาวะ “เมียที่ดี” นั้นก็เป็นมายาภาพที่ระบบคิดแบบปิตาธิปไตยในแต่ละวัฒนธรรมพยายามครอบงำผู้หญิงด้วยวิธีการต่างๆ นานา

ฟ็องเองไม่ได้ปฏิเสธ “การเป็นเมียที่ดี” หลายต่อหลายครั้งการสนทนากันระหว่างฉันกับฟ็องทำให้ฉันรู้สึกถึงความจริงในใจข้อนี้ของเธอ ฟ็องทำให้ฉันเห็นชัดเจนของความหมายของการแบ่งงานกันทำระหว่างเพศในยุคโลกาภิวัตน์ สำหรับฟ็องอาจมีความสุขที่จะทำกับข้าวทั้งวัน ทำงานบ้าน หรือทำอะไรต่าง ๆ นานา ให้สามีพึงพอใจ แต่ทว่าเมื่อสภาวะการณ์เหล่านี้ไม่ได้สร้าง “คุณค่า” ในสายตาของสามี ฟ็องก็พร้อมที่จะเดินออกมาจากความสัมพันธ์ด้วยความเคียดเคียวสำหรับฟ็อง การให้ความหมายของ “การเป็นเมียที่ดี” จึงมาพร้อมกับ “คุณค่า” ของการแบ่งงานกันทำระหว่างเพศในครอบครัวที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ ซึ่งสำหรับฟ็องแล้วมันไม่ได้ดีไปกว่าการออกไปทำงานนอกบ้าน แต่หากเมื่อรู้สึกถึงความ “ไม่มั่นคง” ระหว่างความสัมพันธ์ของสามีภรรยาแล้ว “การพึ่งตนเอง” ในแง่เศรษฐกิจจึงเป็นสิ่งที่ฟ็อง “เลือก” มากกว่าการทนอยู่ในครอบครัวในฐานะ “เมียที่ดี”

ที่ต้องตัดสินใจหย่าครั้งแรกเพราะการตระหนักรู้ถึง “วัย” ของตนเองซึ่งต่างจากครั้งที่สองที่เรื่องของวัยไม่ได้ถูกมาเป็นประเด็นไปกว่าเรื่องการอยากพึ่งพาตนเองในด้านเศรษฐกิจเสียงของที่ต้องทำให้ฉันเห็นว่า “การหย่า” สำหรับที่ต้องจึงมีความหมายถึงการ “รู้คุณค่าของตนเอง” ในฐานะของ “ผู้หญิง” คนหนึ่ง ความหมายใหม่ของการเป็นเมียที่ดีสำหรับที่ต้องจึงไม่ใช่การ “อดทน” ในทุกสถานการณ์เช่นคำพูดที่ว่า “จะดีจะชั่วก็สู้เรา” อย่างที่เรามักได้ยินกัน ซึ่ง “การอยากเป็นเมียที่ดีของผู้ชายสักคนหนึ่ง” แม้จะเป็นความหวังที่อยู่ลึกเต็มเปี่ยมในใจ แต่ทว่าหากคุณค่าของความเป็นเมียที่ดีไม่ได้ถูกมองเห็น ในช่วงที่ระบบทุนนิยมโลกาภิวัตน์กำลังครอบโลกไว้ทั้งใบซึ่งมันกลายเป็นโอกาสที่ทำให้ที่ต้องตัดสินใจ “หย่า” ได้ง่ายดายขึ้นเมื่อมี “งาน” รองรับในแง่ของเศรษฐกิจ ที่ต้องก็เลือกที่จะออกจากความสัมพันธ์ในครอบครัวโดยการละทิ้งความเป็น “เมียที่ดี” ไว้ข้างหลัง

และในระหว่างที่อาหารเสร็จเรียบร้อยแล้ว เราจึงรอการมาถึงของรองผู้จัดการ ที่ต้องใช้เวลานี้เล่นอินเทอร์เน็ตเพื่อติดต่อกับลูกสาวสองคนที่กลับไปอยู่ที่ฮ่องกงเพื่อสอบถามถึงตุ๊กตาหมีที่ส่งไปให้ เหมือนกับทุกวันที่ผ่านมา ระบบอินเทอร์เน็ตจึงเป็นสิ่งที่เชื่อมต่อความสัมพันธ์ของแม่และลูกสาวฝาแฝดวัยสิบสามปีสองคนที่อยู่ไกลกันคนละฟากฝั่งทะเล ความสัมพันธ์แม่ลูกบนพื้นที่ “ไซเบอร์” เป็นสิ่งหนึ่งที่สร้างความ “แนบแน่น” ระหว่างกันและกันผ่านระบบวิดีโอที่ทำให้เห็นใบหน้าอย่างชัดเจน

“พ่อเขาไม่ให้เอาตุ๊กตากลับมาซักตัว เขาอยากได้กัน พี่ก็เลยจะซื้อส่งไปให้แต่นี้เด็กๆ บอกยังไม่ได้รับเลย ไม่รู้อีกกี่วัน”

ที่ต้องบ่นกับฉันอย่างลุ่มใจเมื่อเวลาผ่านไปเกือบเดือนแล้วก็ไม่มีที่ท่าว่าของจะส่งไปถึงมือลูกสาวทั้งสองคน

“สงสารลูกมีแม่ก็เหมือนไม่มี พี่พยายามคุยกับสามีเก่าจะว่าให้ลูกอยู่เมืองไทย แต่ก็แพ้เหตุผลที่ว่าไม่มีใครดูแลเด็กๆ พ่อเขาก็ห่วงลูก แต่พี่สงสารลูกที่ต้องย้ายโรงเรียนบ่อยๆ กลางคันแถมยังต้องไปเรียนภาษาใหม่อีก นี่ลูกพี่ก็บอกว่าไม่กล้ารับโทรศัพท์เพื่อนๆ กลัวร้องไห้ สงสารเขาอะ น่าจะได้อยู่กับเพื่อนๆ”

ความกังวลใจของที่ต้องเกี่ยวกับความรู้สึกของลูกสาวทั้งสองคนที่ต้องย้ายโรงเรียนกลับไปอยู่ที่ฮ่องกงกะทันหันนั้นแทรกการโทษตัวเองปนอยู่

“เสียใจไม่ค่อยได้คุยกับลูกมากเหมือนเดิม ลูกๆ ก็คงจะอนาถไปนิดๆ พี่เป็นห่วงลูกคนโตนะเขาไม่ค่อยอ่อนไม่ค่อยพูด ลูกคนเล็กยังจะพูดมากอ่อนพ่อเขา แต่ลูกคนโตนี่เงิบๆ กลัวเขาน้อยใจนะว่าพ่อไม่รัก พี่ก็พยายามสนใจเขาให้มากกว่านี้ไง ก็เท่าที่ทำได้แหละ”

ซึ่งตัวพี่ตองเอง แม้ว่าจะไม่ได้อยู่กับลูกแต่ทว่าพี่ตองก็ยังคงความรู้สึกถึงความเป็นแม่ไว้ในใจตลอดเวลา ซึ่งมักแสดงออกมาเป็นความกังวลเกี่ยวกับ “การใช้ชีวิต” ของลูกมากกว่าการเรียน

“พี่กลัวเด็กๆ เกือบคนละ ป้าเขาไม่ชอบซื้อพวกสืออะไรให้อายากให้เรียนแต่หนังสือ พี่ก็จะแอบซื้อให้ตลอด เด็กๆ เขาชอบวาดรูป พี่อยากให้เขามีความสุข จะเป็นอะไรก็ได้แต่ขอให้มีความสุขก็พอ”

แต่เมื่อฉันถามถึงคุณค่าของผู้หญิงกับความเป็นแม่ พี่ตองก็ตอบออกมาชัดเจน

“พี่ว่าผู้หญิง ก็ไม่ได้มีความสำคัญตรงที่ว่าจะต้องเป็นแม่ ต้องมีลูก แต่การสร้างครอบครัว เหมือนกับว่ามันต้องมีลูกไปตามระบบอยู่แล้ว ส่วนน้อยมากที่ไม่ต้องมีลูก การสร้างครอบครัวการมีลูกก็สำคัญยึดเหนี่ยวครอบครัวให้แน่นแฟ้นขึ้นอยู่สองคนมีอะไรนิดๆ หน่อยๆ ก็เลิกกันง่ายแต่มีลูกก็มีความอดทนมากขึ้น ต้องปรับตัวมากขึ้น บางคนเป็นทั้งพ่อและแม่เช่นผู้หญิงบางคนเขาพร้อมใจเขาแกร่งพอ แต่ในความเป็นจริงไม่มีใครพร้อมทุกคนหรอก จะบอกว่าเหมือนกันทุกคนก็ไม่ได้ บางคนทำงาน โรงงานทิ้งลูกให้คนอื่นเลี้ยง ถ้าเป็นพี่ พี่คงต้องให้คนอื่นเลี้ยงส่วนพี่ก็ต้องหางานทำ”

เสียงของพี่ตองจึงทำให้ฉันมองเห็นทัศนคติของพี่ตองเกี่ยวกับความเป็นผู้หญิงซึ่งมีความ “แตกต่าง” กันและที่สำคัญที่สุดพี่ตองทำให้ฉันเห็นว่าการแบ่งงานกันทำระหว่างเพศนั้นถูกให้ “คุณค่า” มากมายจากประสบการณ์ของพี่ตอง

“พ่อแม่สำคัญเท่ากันมีหน้าที่ต่างกัน พ่อก็ต้องดูแลครอบครัว ผู้นำเสาหลักของบ้านหาเงินมาดูแล แม่ก็ดูแลบ้านช่อง ดูแลลูก เด็กบางคนติดพ่อ ถ้าเขาไม่มีพ่อ เหมือนพี่ตอนเด็กไม่มีพ่อพี่ก็รู้สึกว่าทำไมพ่อไม่อยู่กับเรา เหมือนแม่ที่ไปหางานทำก็ไม่มีเวลาที่มาดูแลเราเหมือนไม่ใช่ครอบครัว”

และเมื่อพูดถึงมารดาของพี่ตองแล้ว ฉันก็พบว่าแม้ว่าเวลาจะพัดพาพี่ตองไปไกลจากบ้าน เนินนานซักเพียงใด พี่ตองจะพบเจอกับสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ อย่างไรก็ตามที่ “คุณค่า” ของลูกสาวที่ดีในความรับรู้ของพี่ตองก็ยังคงเดิม “ลูกสาวที่ดี” เป็นเหมือนตัวคนที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลงในชีวิตของผู้หญิงคนนี้

“ช่วงนี้แม่พี่ก็ไม่สบาย พี่ก็ส่งเงินไปให้บ้าง ล่าสุดก็ส่งให้ห้าพัน แต่ก็เสียใจที่ไม่ได้ไปเยี่ยมแม่เลย”

เห็นได้ว่า “การเรียนรู้จากประสบการณ์” ทำให้พี่ตองได้นิยาม “ความเป็นผู้หญิง” ที่ไม่ผูกติดอยู่เฉพาะในครอบครัวในสถานะของ “เมียที่ดี” อีกต่อไป พี่ตองแสดงให้เห็นถึง “ความหลากหลาย” และ “แตกต่าง” กันของการเป็นผู้หญิงที่พี่ตองมองว่า “มีคุณค่า” โดยตัวของผู้หญิงเอง แม้ว่าจะ “เลือก” ที่จะเป็น หรือ ทำอะไรก็ตามที่ ไม่ว่าจะเป็นการทำงานในบ้าน หรือนอกบ้าน การเป็นแม่ หรือการไม่เป็นแม่ การเป็นเมีย หย่า หรือ โสด ซึ่งเสียงของพี่ตองแม้จะเป็นเรื่องเล่าที่อยู่

ภายใต้บริบทปีตาธิปไตยแบบไร้พรมแดน แต่ที่ต้องก็ทำให้ฉันเห็นถึงนิยาม “ความเป็นผู้หญิง” ที่เข้มแข็งและเชื่อมั่นในคุณค่าของตนเองภายใต้การเป็นรอนนั้น

“ชีวิตที่เหมือนขึ้นๆ ลงๆ ต้องปลง ถ้าไม่ปลงก็ไม่รู้จะทำไง พี่ไม่เคยกลัวลำบาก”

ที่ต้องทิ้งท้ายก่อนที่เสียงออกหน้าประตูบ้านจะดังขึ้น ฉันเดินไปเปิดประตูต้อนรับแขก ในขณะที่เสียงทักทายดังไปทั่วห้อง เสียงแตรรถที่ดังทั่วไปบนท้องถนนยังคงดังอยู่ในขณะที่เราเริ่มลงมือรับประทานอาหารค่ำ พี่ตองดูท่าทางมีความสุขกับการมาเยี่ยมบ้านของรองผู้จัดการ ฉันนั่งมองรอยยิ้มของเธอก่อนที่จะนึกถึงคำพูดสุดท้ายที่เราได้พูดคุยกันกับคำว่า “ปลง” ในความหมายของพี่ตองนั้น ฉันเรียนรู้แล้วว่ามันไม่ได้เป็นแค่คำที่ใช้พูดลอยๆ แต่มันเป็นสิ่งที่พี่ตองได้รับจากการเรียนรู้ที่มาจากประสบการณ์ของตนเองอย่างแท้จริง

4.4 สรุปส่งท้ายเรื่องเล่า

ในสภาวะการณ์ของทุนนิยมปีตาธิปไตยที่งาน “บริการแบบผู้หญิง” นั้นกำลังเป็นแรงงานที่สำคัญในภาคของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ บริษัทเพื่อความงาม และสุขภาพที่เปิดตัวมากขึ้นจึงเป็นโอกาสของผู้หญิงหลายๆ คนที่ไม่มี “ทักษะ” ไม่มี “ความรู้” และอยู่ในสภาวะที่ขัดสนทางเศรษฐกิจ ตัวเลือนี่เป็นตัวเลือนของแม่บ้าน “ไม่มีความรู้” อย่างพี่ตองที่กำลังตัดสินใจออกจาก “ครอบครัว” และความสัมพันธ์ในสถานะภรรยาของสามีชาวอินเดีย การเข้าสู่การทำงานในระบบทุนนิยม พี่ตองเรียนรู้ที่จะปรับใช้ความรู้จาก “พื้นที่ส่วนตัว” และ “ครอบครัว” ที่เธออาศัยอยู่มาเกือบทั้งชีวิตมา “คืนรน” ในสภาวะของ “ผู้หญิงที่ไม่มีความรู้”

การจัดการกับลูกค้าที่คุกคามทางเพศด้วยวิธีที่หลากหลายนั้นแสดงให้เห็นทักษะการเอาตัวรอดของผู้หญิงที่เคยผ่านประสบการณ์เหล่านี้มา นอกจากนั้นพี่ตองยังตระหนักถึงความแตกต่างเพราะเป็น “ชาวต่างชาติ” ของตนเองที่มีสถานะดีกว่าพนักงานนวดคนอื่นๆ ซึ่งความพิเศษอันนี้ทำให้พี่ตองสามารถสร้างความสัมพันธ์ในแง่ของ “ความเป็นเพื่อน” กับลูกค้าบางคนจนกลายเป็นลูกค้าประจำโดยการให้ทักษะการทำอาหาร การพูดจาถ่อมถ้อ หรือแม้กระทั่งการจดจำความชอบไม่ชอบของลูกค้า ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่เข้าสู่ “ความสัมพันธ์สนมใกล้ชิด” มากกว่าในระดับเป็นทางการ ซึ่งสิ่งนี้เป็นสิ่งที่พี่ตองเรียนรู้มาทั้งชีวิต

ส่วนการเข้าหาเพื่อนร่วมงานโดยการใช้อาหาร บ้าน หรือแม้กระทั่งการให้คำปรึกษาในเรื่องส่วนตัวก็เป็นส่วนที่สำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ซึ่งพี่ตองแสดงให้เห็นว่าความคิดในการใช้พื้นที่ส่วนตัวเข้ากับการทำงานนั้นได้ผลในระดับของความสัมพันธ์ซึ่งสามารถเกื้อหนุนในงานของเธอได้ดี

การ “ต่อรอง” กับผู้บังคับบัญชาท่ามกลาง “ความเงียบ” เมื่อพบกับสิ่งที่ปัญหาที่ เช่นเดียวกัน ที่ต้องเลือกใช้ “อาหารไทย” และ “โต๊ะอาหารที่บ้าน” เป็นการเปิดพื้นที่ให้กับ “เสียง” ของตัวเองเมื่อต้องอยู่ในภาวะที่ด้อยอำนาจไม่สามารถพูดอะไรได้ ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ทำให้เห็น ถึงความหมายใหม่ของพื้นที่ส่วนตัวที่ไม่จำกัดคุณค่าเฉพาะในความเป็นส่วนตัวเท่านั้น ที่ต้องทำให้ เห็นว่าความรู้จากพื้นที่บ้าน ครอบครัวนั้นสามารถนำมาใช้กับสถานการณ์การทำงานในพื้นที่ สาธารณะได้

ซึ่งการที่พี่ตองตระหนักถึงอำนาจที่เหนือกว่าในเชิงโครงสร้าง การแก้ไขปัญหาเพื่อช่วย “เพื่อนผู้หญิง” ด้วยกันที่เกิดปัญหาเมื่อไม่สามารถบอกความต้องการของตนเองกับสามีอย่าง ตรงไปตรงมาในเรื่องของ “ลูก” ได้ สถานการณ์ที่ด้อยกว่าของผู้หญิงในเรื่องการตัดสินใจนั้น พี่ตอง เรียนรู้ได้เป็นอย่างดีจากประสบการณ์ของตนเอง ดังนั้นการแก้ไขปัญหาจึงไม่ได้เป็นการพูด ตรงไปตรงมา ที่ต้องเลือกใช้ “ความเหนือกว่าตัวตน” เป็นการพูดแทน “ผู้หญิง” เมื่อพูดกับสามีที่มี อำนาจตัดสินใจ ซึ่งเป็นการสร้างพื้นที่การรับรู้อีกส่วนหนึ่งที่สามารถให้ผู้หญิงต่อรองความต้องการ ของตนเองได้

ความหมายของความรู้ของผู้หญิงจึงเป็นสิ่งที่ไม่เป็นทางการ ไม่เป็นรูปธรรม แต่ทว่ามัน หลากหลาย ไม่หยุดนิ่งและสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยถูกให้คุณค่าจากผลที่ผู้อื่น และผู้หญิงได้รับซึ่งมัน อาจแสดงออกมาในแง่ของอารมณ์ ความรู้สึก หรือแม้กระทั่งความเป็นมิตร ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ สร้าง “คุณค่า” ให้ตัวของผู้หญิงเองในสังคมทุนนิยมปีตาธิปไตย แต่อย่างไรก็ตามการให้ค่ากับ การศึกษาในระบบที่มุ่งได้รับปริญญาที่อยู่รอบตัว ก็ทำให้ผู้หญิงรู้สึก “ดึกดำบรรพ์” มีความหมายใน ทางการ “สร้างอาชีพ” ในสังคม ผู้หญิงจึงรู้สึกด้อยค่าเมื่อต้องออกสู่นอกบ้านเพื่อเข้าสู่ตลาด แรงงานเพราะระบบการให้ความหมายของ “อาชีพ” ที่ได้รับรู้มา

เรื่องราวของพี่ตองแสดงถึง “ความยาก” ของผู้หญิงที่ต้องเป็น “แม่บ้าน” ตั้งแต่อายุยัง น้อย และปราศจาก “ดึกดำบรรพ์” เมื่อจะออกมาทำงานนอกบ้านในบริบทต่างวัฒนธรรมมีเพียงทักษะที่ถูก ถือว่าเป็น “แรงงานที่ไม่ใช่สมอง” ภาวะที่อยู่กึ่งกลางของความมั่นใจและไม่มั่นใจ สิ่งเหล่านี้ ถูกมองว่าด้อยค่าในทางสังคม แต่ทว่า “งาน” ของ “ผู้หญิงไม่มีความรู้” นั้นมีงานไม่กี่ย่างที่ สามารถ “เลือก” หรือ “เลือกให้ชีวิตเป็นไปได้” การไม่มีความรู้ของผู้หญิงจึงถูก “ตนเอง” และ “ผู้อื่น” จัดการ “ให้ค่า” ในโลกของการให้ค่า “ความรู้ในระบบ” แบบสุดโต่ง ความไม่มีความรู้ หมายถึงความไม่มีดึกดำบรรพ์ของผู้หญิงจึงถูกทำให้กลายเป็นโลกทัศน์เกี่ยวกับตนเองว่า “ไม่มีความรู้” และทำให้รู้สึกว่าถูกทำให้เป็น “ชายขอบ” ด้วยตนเอง

ทั้งความรู้ที่ได้มาจาก “ครอบครัว” นั้นได้ถูกตรวจสอบเพิ่มเติมด้วยตัวผู้หญิงเอง ในการ ออกสู่พื้นที่สาธารณะการตรวจสอบนั้นแม้ว่าจะเป็นไปด้วยความไม่มั่นใจ เนื่องจากความรู้ใน

วาทกรรมหลักนั้นมีอิทธิพลอย่างใหญ่หลวงโดยเฉพาะในสังคมที่ให้ “ค่า” เฉพาะ “ความรู้ในระบบ” การออกมาทำงานนอกบ้านนอกจากจะต้องเผชิญกับความ “ไม่มั่นใจ” และ “ไม่มั่นคงทางความรู้สึก” แล้ว บางครั้งการได้อื่นคำพูดที่ไม่ได้ตั้งใจเช่น การกล่าวอ้างถึงเงินเดือนที่น้อยนิด ไม่พอที่จะต้องเสียภาษีสำหรับบางอาชีพ ก็ทำให้ผู้หญิง “รู้สึกโกรธ” แต่ “ไม่กล้าพูดอะไร” เพื่อเป็นการตอบโต้ เพราะในทางสังคมเป็นที่ยอมรับกันว่า “มุมมองหลัก” ของการ “งานอาชีพ” คือสร้าง “รายได้” ที่ “มาก” ตามแบบค่านิยมของการศึกษาในระบบ ดังนั้นงานจึงผูกติดกับเงินอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกเหนือจากนั้นการให้ค่าของ “งาน” บางชนิดยังถูกผูกติดกับความ “มีเกียรติ” กลายเป็น “คุณค่า” ที่ลบ “คุณค่า” ของงานประเภทอื่นโดยเฉพาะงานที่ “ผู้หญิงไม่มีความรู้” สามารถทำได้

การออกมาทำงานนอกบ้านของผู้หญิงเป็นหนทางหนึ่งที่สามารถทำให้ผู้หญิงมี “หนทาง” ในสังคมแบบปิตาธิปไตยมากขึ้น แต่ทว่างานที่ “ผู้หญิงไม่มีความรู้” อย่างที่พอจะสามารถทำได้ ถูกถือว่าเป็น “งานบริการ” ที่แม้จะเป็นงานในพื้นที่สาธารณะ แต่รูปแบบของงานก็ยังคงลักษณะ “ความเป็นส่วนตัว” ไว้ เห็นได้จากการมีห้องนวดที่มีฉูด การบริการที่นุ่มนวลอ่อนหวาน “แบบผู้หญิง” บางครั้ง “คนให้บริการ” มักถูกทำให้เป็นวัตถุทางเพศทั้งจากการล่วงละเมิดทางวาจา และการกระทำ แต่บางครั้งในกรณีของพี่ตองเห็น ได้ชัดเจนว่า แม้ผู้หญิงจะสามารถออกมาทำงานนอกบ้านได้ด้วยความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายที่ผู้หญิงมี โดยลักษณะของงานที่ “ผู้หญิงไม่มีความรู้” สามารถทำได้นั้น แต่ผู้หญิงจะต้องตกอยู่ภายใต้การขูดรีดและการกดขี่โดย “ระบบทุนนิยม” ที่ “เปิดโอกาส” ให้ผู้หญิงมีงานทำนั่นเอง

จากการที่พี่ตองมี “ความรู้จากประสบการณ์” ในการถูกกดขี่ ผู้หญิงจึงสามารถต่อรองหรือจัดการได้ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การเลี่ยงที่จะถามเกี่ยวกับครอบครัวของลูกค้า การไม่ตอบคำถาม การปฏิเสธ หรือแม้กระทั่งการกล้าที่จะตอบโต้ ระบบทุนนิยมที่มาคู่กันกับปิตาธิปไตยทำงานเต็มที่เพื่อผลักดันผู้หญิงให้ต่อสู้ดิ้นรนมากกว่าผู้ชายใน “การทำงาน” แม้ว่าระบบทุนนิยมจะเอื้อให้ผู้หญิงสามารถเลือกทางเดินของตัวเองได้มากขึ้น เห็นได้จากโอกาสของผู้หญิงอย่างพี่ตองมาจากความเป็นเพศ รูปร่างหน้าตา และสัญชาติที่ไม่ใช่อินเดีย แต่ก็ยังมีกลไกปิตาธิปไตยทำงานอยู่เพื่อกดขี่ผู้หญิงทั้งเรื่องการควบคุมร่างกายให้ “ดูดี” แบบที่ลูกค้าสามารถมองเห็นแล้ว “สบายตา” หรือแม้กระทั่งการมีอยู่ของการถูกล่วงละเมิดทางเพศ

คุณค่าของ “ความรู้ที่มาจากประสบการณ์” ของผู้หญิงนั้นแสดงออกมาในการสัมพันธ์กับคนอื่นที่ถูกให้ความหมายอย่าง “ไม่เป็นรูปธรรมหรือทางการ” เสียงของพี่ตองนั้นแสดงถึงการให้ความหมายใหม่ของ “ความรู้” ที่เธอมีอยู่ในตัว อย่างเช่น การใช้โหราศาสตร์เพื่อเป็นตัวแทนของ “อำนาจ” ในการ “พูด” กับสามีของเพื่อนเพื่อให้ตัดสินใจใหม่ในเรื่องการทำแท้ง การใช้บ้านและอาหารเป็นสื่อเชื่อมความสัมพันธ์ในการทำงานกับผู้บังคับบัญชารวมทั้งเพื่อนร่วมงานเพื่อแก้ไข

ปัญหาที่เผชิญในสถานที่ทำงานหรือการนิยามความหมายใหม่ของ “ผู้หญิง” ที่ไม่จำเป็นต้องมี “คุณค่า” ผูกติดกับความเป็นสถาบันครอบครัวอย่างที่พึงเคยนึกฝัน ความหมายใหม่ของผู้หญิงที่พึงต้องได้เรียนรู้ นั่นถือได้ว่าเป็นการเรียนรู้ที่มาจาก “ความเป็นผู้หญิงไม่มีความรู้” เป็น “ความรู้จากประสบการณ์” ภายใต้การถูก “กดขี่” ในระบบคิดแบบปิตาธิปไตยอย่างแท้จริง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved